

Vera brez del je mrtva

»Vsak večer molita (Majdka in Gojko, op. pis.) k Mariji in Jezušku, naj varujeta ljubega strička... Vsak večer mu (Petrčku, op. pis.) mamica sklepa ročice v molitvi za očka... Prosim Njo, ki mi je sveta, zate, samo zate, in vem, da bedi nad Teboj...»

Tako se glase zanimivi, sami po sebi lahko tudi genljivi odstavki pisma, ki ga je pred kratkim neko, po tem videzu »verno« ljubljansko dekle pisalo svojemu ljubemu H. S., zdaj že padlemu političnemu komisarju IV. bataljona X. rdeče udarne brigade »Ljubljanske«; torej tiste komunistične edinice, ki se je po zapovedi svojih političnih komisarjev proslavila lansko jesen s skrunitvijo, ali kakor pravi dnevnik rdečega »kulturnika« (objavljen v »Slovenskem domu« 20. maja letos, op. ur.) s »posvinjanjem« hiše božje na Kureščku ter s poskusom požiga starodavne slovenske cerkve na Slevici...

Neka ustanova, ki si je zastavila zelo važne duhovne cilje, zadevajoče bodočnost vsega slovenskega naroda, je pred kratkim prosila različne v poštev prihajajoče ljudi za sodelovanje in za pomoč pri tej težki, a za našo bodočnost bistveni nalogi. Za uspešno izpolnjevanje te naloge bi bilo potrebno seveda čim manj govorjenja, pa čim več nesebičnega, brezimnega, pogumnega, nenagrajenega dela, zvezanega najbrž tudi s tveganjem, s kakršnim je pač zvezan danes sleherni pravi napor za duhovno prerodenje našega naroda. Ustanova se je s prošnjo obrnila tudi na nekoga, ki je po svojem govorjenju in zunanem nastopanju, — če je iskreno — po raznih javnih funkcijah in drugem dolžan pomagati pri tako važnem in daljnosežnem delu, ki je po bistvu, po svojih ciljih in načinih tudi versko delo, dasi brez zunanjih manifestacij. Ni odgovoril, da ne. Dejal je, da taka prizadevanja pozdravlja in da bo za njihov uspeh molil, sicer pa da je tako zaposlen z delom v drugih odborih... in tako dalje...

Pred nekaj dnevi smo praznovali obletnico lanske ljubljanske spokorne procesije, morda najveličastnejše in zaradi časovne stiske najpretrlesljivejše verske manifestacije v naši zgodovini. Trideset tisoč Slovencev vseh slojev in starosti je tedaj v spokorni molitvi in pesmi romalo po ljubljanskih ulicah. Romali so za križem in za Marijo z Brezjic k posvetitvi vsega naroda na Rakovnik. Drugih dvajset tisoč se je ob cestah sklanjalo pred križem in trkalo na prsa, stegajoče roke proti Zaščitnici z Brezjic. Zdelo se je, da je gorje združilo ves slovenski narod v zadnjem svobodnem pribežališču: v senci Marijinega smehljaja. Slovenski narod je na to spokorno, še bolj pa prošnjo potgnala stiska in obupni splošni položaj, v katerega ga je spravila komunistična revolucija, pripravljena in izvedena v znamenju Osvobodilne fronte.

Toda med desetstotici Slovencev, ki so se ta dan slovesno odpovedali vsemu zlu, sleherni zvezi s satanom in njegovimi orodji — med katerimi je komunistem v vseh svojih oblikah najstrašnejše, ker ne uničuje posameznika, temveč narode in široke človeške skupnosti ter njihove duhovne, moralne in socialne temelje — so bile stotine, če ne tisoči takih, ki so to revolucijo, res najposastnejši satanov bič nad Slovenci, pred to posvetitvijo in takoj po njej pripravljali, podpirali, organizirali, plačevali, zagovarjali, ji z vsemi močmi prepiranja in telesa pomagali, spravljali pod njen krvavi meč svoje brate po veri in krvi, svoje duhovne pastirje in narodne budnike; skratka vse tiste, ki so se zaradi Boga, zaradi večnih postav, zaradi poslušnosti do papeževne besede in zlasti zaradi prave duhovne in stvarne bodočnosti lasinega naroda, torej iz najbolj idealnih ter versko in moralno najbolj tehtnih nagibov, postavili v komunizmu med Slovenci po robu. V nekonzistentni vrsti tistih neznanjih, ki so mislili resno in sveto, so šli tudi taki, ki so prej in potem pridigali — morda celo s svetih mest pridigali — ljubezen do organiziranih morilcev in odpustanje za njihovo delo; ki pa niso nikdar imeli dobre besede za tiste, ki so šli z orožjem v roki umirat zato, da bi oni v miru, nemoteno in v neokrunjenih cerkvah služili Bogu in v oznanjali Njegov nauk slovenskim ovčam. Bili so tam taki, ki so 8. septembra v trumah drveli v gozd do kraja uredničevat komunistično revolucijo, katere prva duhovna stopnja je uničenje »opija za ljudstvo« — vere in vsega, kar ji služi...

Moj prijatelj J. velja za zelo dobrega katoličana. Izpolnjuje ne le zapovedane verske dolžnosti, temveč še dosti več. Sodeluje pri vseh javnih in nejavnih verskih manifestacijah z družino vred. Tudi rad predava delavstvu o novi socialni ureditvi sveta po nauku Cerkve in po načelih papeških okrožnic. Toda v podjetjih, katerih gospodar je, brezobzirno izpolnjuje vsa načela najstrožjega, dasi po lastnih ustih tolikokrat obsojenega gospodarskega liberalizma. Vsaka zahteva uslužbenecv glede izboljšanja gnotnega položaja, zlasti pa družinskih plač, mu je brž istovetna s komunizmom.

V hiši, v kateri stanujem, prebiva več deseteric družin. Večina jih je za Osvobodilno fronto. Prenekatera izmed njih ima katerega svojca v hribih in tako z vsemi silami pomaga uničevati poglavitni duhovni temelj slovenskega ljudstva: njegovo vero. Ko so se s priznico in po listih začela prizadevanja za čim številnejšo posvetitev družin Sreju Merijinemu, so najbolj zagrinene komunistične družine iz naše hiše prve demonstrativno zaprosile

»Bewahre unsere Felder und Früchte der Erde — wir bitten Dich, erhöhe uns! — Ohrani nam polja in zemlje sadove, prosimo Te, usliši nas!«

Bodimo zares samo Slovenci!

Govor predsednika generala Rupnika v Polhovem Gradcu

Na nedeljskem protikomunističnem zborovanju v Polhovem Gradcu, prvem slovenskem predelu, ki je leta 1942 zgrabil za orožje v samoohranbi proti rdečim tolpam, je spregovoril tudi predsednik general Rupnik:

Slovenski možje in fantje!
Slovenske žene in deklet!

Čutim srčno potrebo, da vas, moji zvesti čuvarji in negovalci naših lepih slovenskih Dolomitov, prav posebno toplo pozdravim.

Ne pozdravljam vas tako toplo samo zaradi tega, ker mi je bil že od nekdaj ta prelepi košček slovenske zemlje ljub in drag. Z vsem srcem sem pri vas prav posebno zaradi tega, ker ravno po teh hribih in v teh dolinah bijejo z zemljo in narodom povezana zvesta slovenska srca, ki so pravočasno spoznala glavnega sovražnika poštenih Slovencev. Zato so se oprijela duševnega in tvarnega orožja, da bi se zoperstavila boljševizmu, smrtnemu sovražniku človeštva in posebno bogobojčnega, miroljubnega in marljivo slovenskega naroda.

Tu so se ta zvesta slovenska srca boljševiški laži za mamljivo »Osvobodilno fronto« in njenim tolovajskim, capinskim partizanom kmalu uprla. Ni bilo treba dolgo čakati, ko so roparske morilce poštenih Slovencev uspešno napadle in jih kmalu nato tudi popolnoma pregnala iz tega predela.

Zares: Sent Jošt si je ustanovil prvo protikomunistično stražo! Njemu so sledili vsi Dolomiti s svojim središčem Polhovim Gradcem in Notranjska. Potem so si upale v ta predel, kjer svoj košček naše ljubljene domovine v delu in znoju ljubijo v Boga zapujoči, narodnostno zavetni in samozavestni Slovenci, samo še tolovajske križne patrolke, ki so po svoji strahopetnosti navadni roparskih tolovajev v okrilju noči in v megli tu in tam zahrbtno storile kakšen zločin.

Odlčnost, hrabrost in neutrudljiva čuječnost, ki žari iz mož in fantov s teh bregov, se je potem hitro razširila na vse strani in se ni ustavila ne ob zapornem pasu okoli Ljubljane, ne na mejah ljubljanske pokrajine. Tako krepka narod-

nostna zavest, kakor izhaja iz teh zvestih hribov, ne pozna nikakršnih meja, kadar gre za borbo proti komunizmu, ki pač povsem odočno zanika pravico do obstoja vsem malim narodom in seveda tudi slovenskemu narodu, kot je to v svoji zločinski praksi tudi že največjim trgovlavecem, zapeljancem in zaslepljencem dokazal. Borbeni duh teh bregov, ki drvi v boj proti uničenju našega slovenskega naroda po židovskoboljševiški kugi, bo močnejše ustavitil žele na mejah tega naroda brez ozira na sedanje državne razmejitve. Mora in bo pa vdrl tudi tja, od koder je komunistično zlo v tej deželi izšlo. To je, vdrl bo tudi za zaporno črto Ljubljane.

Brezpogojno, brez vsch »če« in »toda« se bo slovenski narod, kjer koli biva, boril z enakim navdušenjem, kot ste se začeli vi, in bo v tej borbi dokazal, da je vreden zasesti svoj odgovarjajoči prostorček v družbi narodov na novo urejene Evrope. V trdnem zupanju v pravičnosti vodje nemškega naroda, ki izravna Evropo, moremo mirno in z vso zagrinjenostjo voditi borbo proti Stalinovim in Titovim tolovajem in njihovim pomagačem, to je angloameriškim gangsterjem.

Za uspeh nam jamči naše disciplinirano, hrabro, in s pomočjo nemških častnikov in podčastnikov organizirano, oboroženo in izvežbano slovensko domobranstvo. V zvestem orožnem bratstvu z nemškim vojakom, ki je najboljši vojak na svetu, je naše domobranstvo tako izvojevalo že marsikateri boj zmagovito in tolovajem zadalo uničujoče udarce. Pa to je bil šele začetek. Začelo se bo prav za prav šele sedaj! In to tako, da bodo Titovi tolovaji oslepli in onemeli.

Pa ni samo borba proti komunizmu, ki je moramo Slovenci z orožjem v roki izvojevati, Božja Pravičnost je dopustila to strašno vojno, ki je prizadela vse narode, zato, da med njimi izvede izbor onih, ki so vredni obstoja! Če hoče narod — prav posebno pa majhen narod — to svojo preizkušnjo za uveljavljenje prestat, se ne sme boriti samo s tavnim orožjem. Še mnogo več mora storiti.

Prva stroga in brezpogojna zahteva Usode je, da je narod edini! Zaradi duhovne needinosti je propadlo že mnogo

in dosti večjih narodov, kot smo mi, ali pa so morali dolga stoletja trpeti, ker se niso mogli zediniti.

Tudi mi ne bi nikoli prišli v tako težak današnji položaj, če bi bili edini!

Toda danes ne mislimo iskati krivcev naše needinosti in jim delati očitkov, ker ni čas za to. Spričo težkega položaja, v katerem sedaj mali slovenski narod tiči, iz globine svojega, samo za usodo in bodočnost ljubljene slovenskega naroda zaskrbljenega srca opominjam in rotim vse Slovence: »Bodimo edini! — Pustimo vse strankarske razprtije, ki so nas toliko veljale! Ne iščite nikakršnih ozkih strankarskih koristi, ker to samo cepi naše sile! Bodite le častni, do rojaka poštini, nesebični, na pomoč pripravljeni Slovenci! — Bodite čuvarji naše narodnosti, zvesti negovalci naše skope, toda vsehkozi prelepe zemlje, naše ljubljene domovine! Zapujte v neskončnega Boga in negujte z vso doživeto notranjostjo vero v Njega! Združite svoje sile za mojim slovenskim domobranstvom, ki varuje vaše domačije pred boljševiškim navalom in ki je mimo vseh strank nosilec nove vsenarodne miselnosti, katere naj nas edine in složne vodi v novo bodočnost! Bodite zares samo Slovenci! — Bodite strpni z vsemi našimi sosedi, ki govorijo drug jezik, in jih spoštujte! Zahtevajte pa spoštovanje tudi od njih — čeprav po številu majhni — zaradi svoje marljivosti, nadarjenosti in poštenosti ne samo stodoletni Evropejci, ampak po rasi, krvi in sposobnostih sorodni našim arijskim sosedom.«

Če potem naši edino pridružimo še zvesti, da si bomo mogli od pomoči edino z lastnimi silami in lastno marljivostjo, in da nam nihče, pa tudi sam ljubi Bog ne bo pomagal, če si sami ne bomo, bomo tako stopili na pravo pot k vsem pridobitvam, ki bodo našemu malemu narodu v novo urejeni Evropi na razpolago. Na tej pravi poti nam bodo potem tudi naši močnejši in bogatejši sosede radi pomagali.

V tem smislu vas, ljubi moji slovenski rojaki in rojakinje, znova pozdravljam in vas prosim, zapujte in verujte v Boga in v božjo Pravičnost, zapujte v svojo zemljico in — sami vase!

za posvetitev, čeprav je nam vsem drugim znano, kako — ne glede na svoje delo za komunizem — o veri in verskih manifestacijah sodijo.

Napisal sem nekaj teh, na videz brezveznih opazovanj kot uvod v potrebno razmišljanje o tem, kako in kaj je prav za prav za našo vero v teh časih.

»Naš narod se spreminja v eno samo veliko molilnico,« je zadnjič vzneseno vzkliknil neki pogrebni govornik. Za človeka, ki našo današnjo vero gleda zgolj z zunanje plati, ta ugotovitev nedvomno drži.

Drži, da ni naš narod še nikoli toliko molil in sodeloval pri toliko vzpodbudnih verskih manifestacijah kakor danes. Pobožnost devetih prvih petkov obhajamo sedaj že v tretje; obhajamo pobožnost prvih sobot; končali smo že enkrat pobožnost prvih torkov; začelo se je vsenarodno gibanje za posvetitev družin Sreju Merijinemu; vsak mesec imamo vrsto duhovnih obnov za najrazličnejše stano-ve; naši listi posvečujejo propagandi za dvig verskega življenja toliko prostora,

kakor so ga sicer le ob največjih verskih prireditvah. Nabožnih knjig raznih tiskovin in molitvenikov se proda med ljudstvo presenetljivo množine navzlic težavam glede zvez in dostopnosti; nadzorstvo prostovoljnih, neцеркvenih ustanov nad izpolnjevanjem celo neobveznih verskih vaj je izvedeno tako do podrobnosti, da zajema slehernega izmed nas; cerkve so polne, da mora to vzbujati v človeku vesele vtise in še veselejšo upe.

Skratka, Slovenci živimo v veličastni, sijajno organizirani verski oživitvi, kakor ji ne najdemo primere ne v naši preteklosti ne pri drugih narodih danes.

Spričo vsega tega široko razvalovanega verskega življenja se človek, ki gleda stvarnem pod površino, mora ne-hote vprašati, kako se vsa ta naša velika vera pozna in uveljavlja tam, kjer se najbolj mora in kjer je to danes najbolj potrebno; namreč v našem vsakdanjem življenju. Če je ta naša vera prava, dejavna, odkritosrčna in dosledna, se morajo njeni učinki poznati na vseh področjih tega življenja; v družini, v poli-

IZ VSEBINE:

- Stran 1:
Vera brez del je mrtva.
- Stran 2:
Pomen sedanjega spora med Anglijo in Turčijo.
- Stran 3:
Kako je KPS požirala in požrla Osvobodilno fronto.
- Stran 4:
Tanlina izpoved.
(Spoznanje in priznanje vodilne gorenjske komunistke.)
- Stran 5:
Vprašanje naše obnove v dejstvih in številkah.
- Stran 8:
Srebro — beli naravni zaklad.

»Naša stranka je domovina!«

»Goriški list« prinaša v eni izmed zadnjih številki naslednji oklic:

»Slovenci, živimo v dobi boja za obstanek. Če hočemo živeti kot prosti narod na lastni zemlji, stopimo na plan! Nič naj nas ne plaši, kadar gre za blagor našega naroda. Skrajni čas je, da dokazemo pred vsem svetom, da tu živi, da je živel pred tisoč leti in bo živel naš slovenski rod. Dvignimo ponosno kvivku glave in poglejmo si jasno v oči. Kdor ni slep, vidi, in kdor je zaveden narodnjak, ta ve prav dobro, da nas čaka še na lastni zemlji huda borba za naš obstoj. In prav zato ne smemo držati rok križem. Vsi za enega in eden za vse, to mora biti naše geslo. Proč s strankarstvom. Naša stranka je domovina! Goričani, zdramite se, ne plašite se ne boja ne znoj! Skupno povežimo vse naše duševne sile in začimo delati za blagor vseh slojev in za duševno in gnotno obnovo našega naroda v lepi, sončni goriški deželi.«

Dožuje na tempelj!

Tako se glasi judovski pregovor, ki ga izvoljeno ljudstvo uporablja, kadar hoče povedati, da ga vrag jemlje... Pri slovenskih rdečih barabah sicer še ni uradno uveljavljen, da pa na njihov tempelj zadnje čase močno, vedno močnejše dežuje, je dokazov več in več.

Eden najznačilnejših je njihov povratek v brezimnost.

Ko so se po 8. septembru 1943 »osvobodilci« čutili zmagovalce, so pustili vse ovire na »konspirativnost« in so se vsi vprek hoteli ovekovečevati s pravimi imeni po raznih listinah, odlokih, razglasilih itd. Tedaj so zvedeli za Sernece, Breclje, Snuderle, Štantece, Marušice in dolgo vrsto drugih rdečih tičev iz »sredine« in iz OR. »Oblast« se je začela podpisovati. Tedaj se je tudi razkrinkalo, kdo vodi OF, kdo sedi v njenem plenumu, kdo v zboru »judskih odposlancev«, kdo v »Znanstvenem inštitutu«, kdo v rdečem teatru, kdo v »vladi« itd. Zmagoslavna pianost jih je držala ravno prav dolgo, da so se razodeli vsi do zadnjega, in sicer tako uradno, da tega ne bodo mogli nikoli več preklcati.

Zdaj je začelo na rdeči tempelj deževati, in to močno. Ne voda — te so navajati iz neba in iz Kidričevih govorov — temveč domobranski svinec. Najzanesljivejše znamenje, da ta dež prebija streho, je nenadni povratek v brezimnost, v »konspirativnost«. Na vseh njihovih podtalnih tiskovinah iz zadnjega časa je na lepem zmanjkalo veličastnih podpisov, ki smo jih bili vajeni brati po 8. septembru.

»Kmečki glas« n. pr. prinaša v aprilski številki 21 sestavkov; od teh so podpisani trije. Podpisujejo jih — 1 kdo neki — »trapsiti kulturniki«: inž. Jože Berkopec, dr. Vladimir Seliskar in inž. Miran Brinar (?). Sami neznanci! Dosedanja veličastna imena raznih poverjenikov, odbornikov, pobleščencev in zastopnikov nestetih rdečih krtic so spet »konspirirana«...

Isto je z »Ljudsko pravico«, glasilom KPS. Izmed 31 člankov so svoja razodetja podpisali samo Boris Kidrič («Naša hvaležnost Rdeči armadi in maršalu Stalinu»), Aleš Baebler, neki Polič Radko in pa M. Hacc, brat slovitega morilca, tudi sam velik razbojnik pred Gospodom! skratka, edino osebnosti, katerih slava je danes med Slovenci nesporna in je vseeno, če se skrivajo ali ne. Vse drugo je brez podpisov ali pa zaznamovano s črkami in izmišljenimi imeni. Spet »konspiracija« na vsi črti!

Prav tako slika tudi »Slovenski poročevalec«, glasilo OF, n. pr. v 7. številki. Podpisani je samo Boris Kidrič, vseh drugih 10 sestavkov je brez imen.

»Slovenski partizan«, glasilo »glavnega štaba NOV in POS«, prinaša v 3 številki 20 člankov. Podpisani so samo še trije; najglavnejše ime med podpisniki je gotovo Mile Klopčič, med rdečimi barabami znač kot prepsnevalec »Internacionale«, sovjetske himne, ter Nazorjeva nva.lice na Tita.

Te nepričakovani povratek v brezimnost, ko rdeča propaganda vedno več govori o zmagah, je najzanesljivejši dokaz, da res dežuje na tempelj. Dežuje tako močno, da streha ne drži več in da beže najdebelejše in najbolj izkušene podjane spet pod zemljo, kjer bodo tudi ostale!

Dalje na 2. strani.

Tanjina izpoved

Spoznanja in priznanja vodilne gorenjske komunistke Antonije Vidicove iz Škofije Loke

»Jaz, Vidic Tončka, sem se rodila 12. decembra 1922 v Škofiji Loke in prav tam, Selska cesta 10, stanujem. Sem četrta zakonski otrok svojih staršev. Obiskovala sem v Loku 4 leta ljudsko šolo, prav tako dolgo meščansko šolo ter pol leta trgovski tečaj. Po končanem solanju sem bila 4 mesece v trgovskem poklicu, nato pa sem morala zaradi materine boleznine prekiniti učno dobo. Pozneje sem delala tri leta v tekstilni tovarni v Loku, zatem pa eno leto na Gornjem Koroskem. Nato sem bila eno leto pri Delovnem uradu v Kranju kot pisarniška moč. Tam sem zaslužila na mesec čistih 104 RM. Šahjala sem torej dobro.

Dne 23. maja 1943 sem naredila z nekaterimi prijateljicami in fanti izlet k Sv. Anžreju. Pri kmetu Šinku so nas napadli banditi. Kolikor nas je bilo sposobnih, smo morali z njimi.

Prosila sem — kakor nekatera druga dekleta —, naj bi nas zopet pustili domov. Toda vse zastoj. Po dveh urah hoje je dovolil vodnik banditov dekletoma Jenkovi in Bevkovi, da gresta lahko domov. Tudi jaz sem spet prošila, vendar mi je bila prošnja odbita. Zaradi tega pozneje tudi nisem več prošila in sem nadaljevala pot v banditsko taborišče.

Me dekleta smo v začetku opravljale v taboru različna dela: lupile smo krompir, šivale in drugo. V začetku nas niso uporabljali za posebne naloge. Kako težko je življenje za ženske v gorah, bom razložila pozneje, kakor tudi svoje poznejše delovanje pri banditih.

»Bila sem prepričana nacionalistka«

Najprej vam hočem priznati, da sem bila prepričana komunistka, da ne še tisti dan, ko so me tolovaji prisilili, da sem šla z njimi v gore. Pred tem časom nisem imela z banditi, še manj pa s komunisti, nič opravka in nisem razumela ničesar o komunizmu. Ne morem pa trditi, da se za politiko nisem zanimala.

Preden so me tolovaji nasilno odpeljali, sem pripadala tisti politični smeri, ki jo danes zastopajo »plavogardisti«. Bila sem Slovenka in kot taka povsem nacionalistka in nisem hotela drugega kakor svobodo za slovenski narod.

Seveda se z Nemci nisem zaradi njihovega svetovnega nazora spuščala v prepir. Nikoli nisem skušala seznaniti se z narodnim socializmom, še manj pa sem premišljala, zakaj so Nemci zasedli Gorenjsko. Kakor mnogo drugih, tako sem tudi jaz videla v njih le okupatorja in tlačitelja našega naroda, ki ne misli drugega kakor druge dežele ropati in druge narode tlačiti.

Zaradi tega sem simpatizirala z banditi, videla sem v njih nacionalne borece našega naroda; v OF pa sem videla organizacijo, v kateri se združujejo vse nacionalno usmerjene sile in krogi našega naroda.

Kljub vsemu pa nisem imela z banditi nikakih zvez in tudi nisem niti malo delala zanje. Čeprav sem bila nacionalno usmerjena in me je vleklo sokolsko gibanje, sem bila vendar organizirana pri katoliški mladini. O vzroku za to hočem molčati. Prišlo je, kar je moralo priti; izključili so me iz katoliške mladinske organizacije zaradi drugačne politične usmerjenosti.

»Iskala sem smrti...«

Kdaj in kako sem prišla k tolovajem, je znano. Pripomnila bi še to, da sem se iz prepričanja, da so banditi nacionalni boreci za naš narod, po kratkem času odločila, da ostanem pri njih. Priznam, da k temu nisem bila prisiljena; najbrž bi me bili pustili domov. Če drugače ne bi bilo šlo, bi bila pa pobegnila, za kar sem imela večkrat lepo priložnost. K tej prosti odločitvi pa je pomagalo tudi moje osebno, muk polno življenje, ki je ustvarilo v meni tako duševno stanje, da se mi je zdelo smrt najboljša rešitev.

Po vsem tem se je ravnalo vse moje nadaljnje delo.

Izkazala sem se kot neustrašiva. Kmalu sem prošila za orožje, javila sem se za vse naloge, pa če so se zdeli še tako nevarni, vedno prostovoljno. Pri mnogih srečanjih z Nemci sem ostala do zadnjega trenutka na mestu, ker sem vedno upala, da me bo zadela krogla. Šele ko sem videla, da se ta moja želja ne bo uresničila, sem tudi jaz zbežala, kajti zajetje bi nasprotovalo mojemu namenu.

Zaradi tega sem kmalu pri banditih prišla na glas najhrabrejše in najboljše tovarišice in so me vsi primerno spoštovali. To je trajalo približno dva meseca. Tako sem se živela med banditi v gorah in sem pozabila na svojo prejšnjo stisko.

Medtem pa sta učinkovala name politični vpliv in vzgoja. Poučili so me o komunizmu in počasi sem se vdala komunistični propagandi. Če je bilo banditsko življenje doslej zame le sredstvo do cilja, sem sedaj končno, dasi počasi, postala politična borilka.

»V gozdu sem postala politična borilka«

Moje zanimanje za politiko je raslo. Pazljivo sem poslušala vsa politična predavanja. Želja po znanju me je vzpodbujala k razpravam, kar mi je kmalu pripomoglo do obsežne razgledanosti.

Tako je moj ugled med banditi vedno bolj rasel in tako sem nehoté postala znana pri višjih vodilnih stadih. Zaradi tega sem se odslej tudi drugače vedla. Pri spopadih se nisem več nastavljala za tarčo, temveč sem vedno iskala kritja, kajti nisem hotela umreti, temveč živeti in se politično boriti.

Pri vsem tem pa sem prezrla eno: nisem opazila, da sem enostransko vzgojena in šolana ter da pod vplivom ene same strani nisem imela prilike, da bi spoznala politične ideje nasprotnikov ali celo nemške ideje.

To, kar sta nam dala komunistična propaganda in šolanje vedeti o nasprotnikih, je bilo že propagandistično prikrojeno in ni pustilo sovražniku nič dobrega, na drugi strani pa je poveljevalo samo komunistem. Kakor mnogo drugih, tako sem tudi jaz podlegla komunistični propagandi. Verjela sem, da more biti samo komunistem ideal političnega bora, ki hoče priboriti svobodo svojemu narodu.

Na terenu

PK (Pokrajinski komitet vrhovnega komunističnega vodstva za Gorenjsko) me je izbral, da bom v bodoče delala na »terenu«. Seveda so bili za to določeni najboljši ljudje.

Poslali so me v Italijo, da bi se tam udeležila nekega kongresa. Toda prišla sem prepozno, kongres je bil že končan. Sedla sem se še z višjimi funkcionarji, ki so imeli več predavanj. V njih so se bavili največ s terenskim delom in z organizacijo ljudstva.

Z novimi vtisi sem se vrnila na Gorenjsko kot izklesana komunistka in s trdno voljo, da bom delala z vsemi močmi za komunistično stranko in se z njo borila za svobodo slovenskega naroda...

Izložili so me iz tolp in takoj sem prevzela delo na terenu.

V nekem »bunkerju« v gozdu sem imela z drugim terenci stanovanje in pisarno. V moje delovno področje so spadali prebivalci boljših vasi in mest. Živela sem trdo in za ženo posebno težko, odpovedi polno življenje — toda delala sem neutrudno za komunizem. Priznati moram, da sem mnogo žena, deklet in mladoletnic navdušila za komunizem ter jih tako »sizrgalac« iz njihovega družinskega in rednega življenja.

V pojasnilo, da OF in njene organizacije nimajo za cilj osvoboditve slovenskega naroda, temveč da so le prikrite komunistične organizacije, katerih cilj je boljševizacija in obubožanje našega naroda, naj razkrijem na kratko še nekatere organizacije OF (KPS), ki to posebno dokazujejo.

Kdo vse sestavlja Osvobodilno fronto

Razlikovati moramo med organizacijami, ki so del OF same, ali ki so v OF le pritegnjene s posebno nalogo in ki obsegajo določeni krog ljudi ter ga združujejo v določeni organizaciji. Nato imamo odbore in komiteje, ki so deloma nacionalni ali pa splošni in veljajo za vso nekdanjo Jugoslavijo. Naj jih najprej navedem iz druge skupine.

To so:
NOV Narodno osvobodilna vojska.
— S tem so mislili banditi vse Jugoslavije.

POJ Partizanski odredi Jugoslavije.
— Ta organizacija je v bistvu isto kakor prva.

RSJ Radio svobodna Jugoslavije.
— Pojasnilo k temu ni potrebno.

PSNOJ protifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije. — Ta označitev naj dopoveduje, da se jugoslovanska rdeča vojska bojuje tudi za osvoboditev vseh narodov sveta izpod fašizma.

Iz prve skupine, ki je vključena v OF, naj omenim:

KP Komunistična partija. — Odnos komunistične stranke do OF hosta lahko poeneli iz svojih nadaljnjih izjav.

ZKM Zveza komunistične mladine. — To je mladinska organizacija Partije, v katero je pritegnjen naraščaj. Pripravniki te organizacije so pripravni za stranko.

ZSM Zveza slovenske mladine. — V tej organizaciji naj se zberejo vsi mladoletniki. Ta mladinska organizacija obstaja poleg komunistične mladinske organizacije, kajti vsi mladoletniki ne morejo postati komunisti. V tej organizaciji so združeni tisti mladoletniki, ki pripadajo OF. Jasno je, da se mladoletniki v tej organizaciji vzgaja v komunističnem duhu in da bodo oni, ki imajo primerne sposobnosti, iz te organizacije izločeni in vključeni med komunistično mladino.

OF — povsem boljševiška organizacija

Ze imena navedenih organizacij so zadosten dokaz, da gre pri OF za povsem boljševiško organizacijo.

Omenim samo še VOS — Varnostna obveščevalna služba. Namen teh izjav naj ni, da bi natančneje opisala nalogo Varnostne obveščevalne službe. Vendar pa vas bo zanimalo, če vam povem, da sem nekoč vprašala nekega višjega voditelja, kakšne so naloge te varnostne obveščevalne službe. Odgovoril mi je, da ta organizacija pomeni isto, kar je v Rusiji GPU. Na vprašanje,

zakaj se organizacija takoj ni imenovala tako, mi je odgovoril, da bi potem vsakdo takoj vedel, da smo tudi mi boljševiki.

Za zaključek naj spregovorim še nekaj o ženski organizaciji, v kateri sem delovala.

Organizacija žensk naj vpliva na vse ženske; da bodo otroke komunistično vzgajale. Ta organizacija naj jim pojasni potrebo po mobilizaciji vseh za boj sposobnih. Razen tega ima ženska organizacija nalogo zbirati življenjske potrebščine, denar, obleko itd. ter šivati obleko. Blago za to preskrbe z ropanjem in s tatvinami iz tovarn.

Ko sem se šolala za voditeljico ženske organizacije, sem spoznala cilje in nemene OF in njenih organizacij. Lahko trdim, da naj bi bila obnovljena Jugoslavija po zgledu Rusije urejena komunistično.

Organizacija OF naj bi obstajala samo tako dolgo, dokler je okupator (Nemec) v deželi in dokler se je treba z njim bojevati. Medtem naj bi komunistična stranka OF popolnoma prevzela, tako da bo na dan zmage KP popolnoma zorganzirana in edina zmožna in upravičena za prevzem in novo ureditev bodoče države. Somišljenike, člame, sodelavce, funkcionarje in borece OF naj bi do takrat že decela pridobili za komunizem. Politični nasprotniki, ki so kot »belic« in »plavogardci« predstavniki prave oblasti, pa morajo biti do tedaj poraženi. Imovitejši ljudje in kapitalisti sicer odklanjajo komunizem, podpirajo pa OF in s tem posebno komunistično stranko. To delo vede ali iz strahu, da bi ostali pri življenju. Seveda je to stranki znano in zato naj se ti ljudje pozneje izločijo. Iz propagandnih vzrokov in zaradi podpora, da se v delavskih krogih ne bi porodila misel, da se morajo delavci sami boriti za osvobodjenje.

O komunistični propagandi v OF

Propaganda komunistične stranke, ki daje danes smernice in vodi OF, se ravnava po določenih pravilih. Eno je gotovo: edini njen namen je, širiti komunizem, seveda pod nekaterimi pridržki.

Propaganda se deli v dve skupini: v tako, ki obsega moške in ženske, ki so za komunistično stvar že pridobljeni, in tako, ki obsega tiste, ki jih je treba pridobiti.

Za prve je ta propaganda v šolanju in razlaganju, da bi komunizem bolje razumeli in zaradi vzpodbujanja k še večji delavnosti.

Drugi skupini oznanjajo komunizem previdno, z določenimi pridržki. Celotno te, za komunistično stranko že pridobljene ljudi le previdno uvajajo v pravo bistvo in cilje komunizma ter jih polagoma oblikujejo v zrele komuniste. Pri tem pa polagajo važnost na to, koliko so ti ljudje že utrjeni v svojem političnem mišljenju.

Druga važna naloga propagande je, vplivati na kmete, da sabotirajo določene dajatvene dolžnosti, da prideleke zadržujejo, jih skrivajo v bunkerje ali pa, da jih izročajo banditom.

Prepovedano je bilo pripovedovati kmetu v propagandi, kaj mu je v resnici usojeno po komunizmu; prepovedano je bilo govoriti o odnosih komunizma do vere. Mi, višji funkcionarji, smo vedeli, da za komunizem vere v Boga ne sme biti in tudi nobene druge vere ne. Vedeli pa smo, da je slovenski narod zelo veren in katoliški in da mu je mogoče njegovo vero samo s silo iztrgati iz srca.

Zaradi tega smo trdili, da bodo ljudje lahko imeli tudi v novi komunistični državi svojo vero, svoje cerkve, svoje duhovnike, čeprav nam je bilo jasno, da to ne odgovarja resnici.

Govorila sem z višjim funkcionarjem tehlike (tehničnega propagandnega oddelka) in ta mi je dejal, naj v svojem propagandistinem delu vedno poudarjam svobodo vere, kajti prav to vprašanje bi moglo odvrniti ljudi od nas. Po doseženi zmagi bi takoj presedlali in kar najostreje nastopali zoper vero in bi jo takoj odstranili, kajti zanjo v komunistični državi ni prostora.

Ta izjava je name samo globoko učinkovala, kajti s tako rešitvijo tega vprašanja nisem bila zadovoljna.

Zaradi tega se nam je propaganda zoper »belo gardo« zdelala nepomembna, ker smo videli, da se bo ljudstvo prej odločilo za nas kakor za »belo gardo«, če mu bomo zagotovili svobodo vere.

Kako smo lagali gorenjskemu kmetu

Nadaljnja točka, s katero smo ljudstvu, posebno pa kmetom, v naši propagandi vedno lagali, je bilo kolektivno gospodarstvo, ki se izvaja v Rusiji, zlasti sistem kolhozov.

Vedeli smo, da zaradi zemljepisnega značaja naše dežele združenje posestev gorskih kmetov ne bo lahko; vedeli pa smo tudi, da bi se naši kmetje temu najodločneje uprli. Zaradi tega smo jim trdili, da po ustanovitvi komunistične države glede razdelitve in obdelave zemlje ne bo nikakih sprememb.

V resnici pa je bilo za našo bodočo državo zamišljeno, da se kmečka zemlja po hribih ne bo več obdelovala, da bo ta gozdni in pašniški svet ostal neobdelan, kmete s hribov naj

bi odvedli v večja poljedelska področja in jih združili v kolhoze, kjer naj bi delali po koristnejših poljedelskih načelih.

Vprašanje družabnega in zakonskega življenja v naši propagandi sploh nisem načelnjali, posebno vprašanja ljubezni itd. v komunistični državi ne. K sreči po tem nihče ni spraševal, kajti glede tega bi bila sama v zadregi, ker rešitve tega vprašanja v Rusiji tudi sama nisem odobraval.

Za naše ljudstvo so pereča vprašanja o tem, kako bo moglo v komunistični državi zadostiti svoji zahtevi po veri in kako bo moglo v komunistični državi obdelovati svoje polje. Na ti vprašanji ljudstvu vede nismo odgovorili z resnico.

Nasprotja se oglašajo

Čeprav sem bila prepričana komunistka ter sem izpolnjevala vse odločbe višjih, zlasti glede propagande, so se oglašali v meni pomisleki zoper to, da bi vprašanja, ki so za slovenski narod važna, reševali po komunistično. Skušala sem ta nasprotja prebrditi sama, po drugi strani pa sem si hotela pomagati s tem, da sem spraševala za svet višje funkcionarje. Vendar nisem nikoli dobila pravih pojasnil; če sem jih pa dobila, me često niso zadovoljila. Nasprotja so živela v meni dalje.

To so bila vprašanja, kakor sem že omenila, o veri, o delovnem gospodarstvu, o kolektivni, o celotni mobilizaciji našega naroda, kakor si jo zamišlja komunizem.

Vedela sem, da je naš narod zelo veren, da hoče komunizem vero odpraviti in izkoreniniti. Ker sem bila sama katoliško usmerjena, sem čutila, da mora naš narod priti v nasprotje s komunizmom, če bi mu vzeli vero. To nasprotje se ne da premostiti. Mnogo krvi našega naroda bi moralo preteči, če bi to skušali izsiliti.

Vedela sem dalje, da so naši gorski kmetje trdno navezani na svojo zemljo in da za nobeno ceno na svetu ne bi hoteli zapustiti niti koščka domače grude. Vedela sem tudi, da hoče komunizem gorske kmete z njihove zemlje odvesti, njihovo posest spremeniti v gozd in pašnike, kmete same pa spraviti v kolhozna področja, kjer ne bi mogli delati na lastni, temveč na tuji zemlji in za nepoznanega gospodarja.

Tudi ta poskus komunizma bi povzročil v našem narodu huda nasprotja, katerih premostitev bi spet zahtevala dosti naše krvi.

Vedela sem tudi, da hoče komunizem mobilizirati vse moške iz našega naroda in mnogo žensk, in da jih hoče spraviti v gozd k banditom. Jasno mi je bilo, da množice ljudi v gozdovih ni lahko prehranjevati, zlasti pa, da se naše ljudstvo samo ne more prehraniti, če mu odvzamemo vse moči, ki obdelujejo zemljo.

Večkrat sem se nehoté zavedela, da bo moral naš narod v političnem boju med komunizmom na eni in njegovimi nasprotniki iz naroda, torej tudi Slovenci, na drugi strani, prelivati potoke krvi, ne da bi pri tem zoper Nemce — tlačitelje — dosegel tudi najmanjši uspeh. Vedela sem, da naš narod s tem le bolj in bolj slabi in da na koncu ne bi bil zmožen nikakega upora več.

Moja spoznanja o komunizmu

Spoznala sem banditsko življenje v vseh njegovih oblikah. Čeprav bi morala kot komunistka pozdravljati, da bi prišlo več žensk v gore, in čeprav sem vedno agitirala za mobilizacijo, sem kljub temu mnogim dekletom, ki so se k temu koraku že odločile, odsvetovala in dosegla, da so ostala doma.

Za to sem imela dovolj razlogov. Vem, kako težko je življenje za žensko v žeti zaradi telesnega in duševnega napora; vem tudi, da so ženske pri banditih vedno izpostavljene moralnim prestopkom. Ne samo ženske, temveč tudi moški zelo trpe zaradi tega. Naš narod zaradi tega gotovo ne bo boljši. Moški in ženske v najboljših letih bodo vedno bolj in bolj odtegnjeni omiki. Vedeti moraš, kaj pomeni mesec in leta spati na prostem, ne imeti duševnega niti drugega razvedrila; biti vedno skušan in gledati nevarnosti v oči. Z duševnim propadanjem nastopa hkrati posurovelost.

Ker sem bila ujeta, sem bila iztrgana iz političnega boja. Za seboj imam že daljši zapor. V tem času sem imela priložnost, da sem v največjem miru premišljevala o različnih stvarih, posebno pa o političnih vprašanjih, za kar v hribih nisem imela priložnosti.

Zlasti naj poudarim naslednje: Nisem in tudi ne bom prošila milosti. Bila sem komunistka, h komunizmu sem se pristevala in odkrito sem priznala, da sem delovala zanj in zoper Nemčijo. Priznam da sem grešila zoper nemške postavne in sem pripravljena sprejeti kazen, pa naj bo še tako huda.

Če je prej veljalo moje delovanje, ker sem bila zaslepljena, koristim komunizmu, tedaj naj velja moje sedanje ravnanje zgolj blagru mojega naroda. Nočem drugega kot to, da se prepreči nesmiselno prelivanje slovenske krvi.

Priznam, da sem se odrekla komunizmu, da sem se odvrnila od njega in da ga danes v celoti odklanjam, in sicer zato, ker sem uvidela, da komunizem ne kaže poti v svobodo in ne vodi našega naroda do miru, temveč da se naš narod s priznanjem h komunizmu podaja v naročje lastnemu krvniku.

K temu spoznanju sem prišla iz naslednjih vzrokov: Naš narod ni še nikoli, vsaj v poslednjih desetletjih ne, pretrpel kakršnega koli resnejšega političnega pretresa, čeprav je doživel notranja nasprotstva, kot n. pr. nasprotje med klerikalizmom in sokolstvom. Obe strani sta bili nazadnje katoliško verni. Posledice nasprotja med obema ljudstvi ni posebno čutilo.

Danes je to drugače. Danes pretresa naš narod globoko notranje politično razdejavanje, ki se razvija iz boja med komunizmom in katolištvom ter nacionalnimi krogi, na drugi strani iz istočasne boja proti Nemcem. Ta boj je šel tako daleč, da se je raztegnil na orožje. Še bolj žalostno pa je pri tem, da naš narod in niti poglaviti nosilci in boreci komunistične ideje — komunizma iz lastnega doživljanja in iz lastne izkušnje niti ne poznajo. On in ti vodilni komunisti poznajo komunizem samo po tem, kar o Rusiji njeni poklicni zastopniki razglajajo in prikazujejo. Tu pa bo komunizem prikazan seveda samo z najlepše strani.

Meni je danes jasno, da bi bil poskus za boljševizacijo našega naroda eden najnevarnejših poskusov. Zahteval bi od našega naroda ogromno krvi in bi ga zavedel v veliko nesrečo. Naš narod je narod, ki hoče sestavljajo po večini kmetje, ki hočejo prosto, brez skrbnikov in v miru delati. Naš narod veruje v Boga in vidi ob naslonitvi na rimsko-katoliško vero svoj največji kulturni cilj.

To oboje pa hoče komunizem narodu odvzeti. Naš narod je zelo kulturn; njegovi kmetje, delavci, rokodelci in izobraženci so marljivo, pridno delajo in po svojem dnevnem delu še vedno hrepene po kulturnem napredku.

V nasprotju s tem vem, da hoče komunizem vzeti narodom svobodo duha in svobodo dela. Za tak komunizem pa mi je danes moj narod predrag. Medtem mi je postalo tudi jasno, da spada moj narod k evropskim narodnim družinam in da je sodeležen visoke zahodne kulture, ali pa da ima vsaj koristi od nje. Komunizem ne ceni, ne ohranja in ne ožje evropske kulture. Njegovi nosilci, posebno Rusija, hočejo evropskim narodom prinesiti drugo kulturo in drug družabni red, kjer ni središče človek, temveč materializem. To kulturo hoče Rusija, ki je daleč za visoko kulturno stopnjo Evrope.

Slovenska Osvobodilna fronta je komunistična

Njen cilj je, prepustiti slovensko ljudstvo komunizmu. To je žalostna usoda majhnih narodov, da se morajo podati pod okrilje in v varstvo kake močnejše države.

Zaradi teh spoznanj danes hočem in želim, da bi bila komunistična stranka z vsemi organizacijami na Gorenjskem in po vsej Sloveniji uničena. Poznam nevarnost, ki grozi mnogim moškim, ženskam in mladoletnikom, ki so v organizaciji komunistov. Konec vsega je pot v ječo ali v smrt.

Da bi bil komunizem razbit, želim danes zaradi tega, ker vem, da velik del Slovencev boljševiškega gospodarstva ni zaslužil in komunizma noče. Toda večina Slovencev je zaradi komunističnega terorja prisiljena, da sodeluje z boljševiki, kajti posameznike, ki bi se temu uprli, bi bili banditi likvidirali. Iz strahu pred tem rajši korakajo po poti, ki drži v pogubo.

Če pomislim na moške in ženske iz moje ožje domovine, ki delajo v komunističnih organizacijah, ugotavljam, da je malo od njih komunistov; da pa morajo biti tam, če hočejo odvrniti od sebe smrt in če nočejo spraviti svojih družin v nesrečo. Želim, da bi vsi prišli do mojega spoznanja in da bi se združili v obrambno gibanje proti komunizmu. Bilo bi samo v naš blagoslov.

Vem tudi, da me moji prijatelji in znanci, moj politični soborci in sodelavci ne bodo razumeli; da bodo v meni videli slabotno, neodločno in propadlo ženo. Poudarjam še enkrat: ne odklanjam komunizma zaradi tega, da bi izprosil zase milost ali kake prednosti, temveč sem se odločila za ta sklep iz notranjega prepričanja.

Čeprav ne morem več javno nastopati kot politična boriteljica v korist svojega naroda, mu hočem s temi vrsticami izkazati zadnjo uslugo in ga odvrniti od velike nevarnosti. Če bi imela še enkrat priliko javno med ljudstvom politično delati, bi veljal moj boj le uničenju boljševizma — vse snet le za slovenski narod, katerega blagor je bil in bo ostal končni cilj mojega političnega boja.

Dobro se zavedam, da bo odgovor na to moje priznanje morda le zaničevanje. Moja vest na je čista. Primorena sem tako ravnati v prid slovenskega naroda. Do tega priznanja bodo polagoma prišli vsi oni, ki me poznajo; o tem sem prepričana.

Vidic Antonija — Tanja, l. 21

Vprašanje naše obnove v dejstvih in številka

Pisma nam in vam

Gospod urednik!

Ze nekaj mesecev si delava kot bogunca v Ljubljani družbo, kakor si jo pa njega usoda pregnanstva še dokaj bolj prizadela kakor pa mene, saj je bil prej ugleden kmet nekje na Notranjskem, mož pošteni, ki si je bil z pridnimi rokami in zdravim kmečkim razumom lepo uredil svojo kmetijo ter s pametnim gospodarjenjem postal kar nekak vzor umnega in zavednega kmeta.

Toda ni bil samo priden kmet in pameten gospodar na svojem posestvu, marveč se je z vsjo ljubeznijo in vnamo posvetil tudi delu v krajevnih društvih in gospodarskih ustanovah, ki so zlasti za notranjskega kmeta bile tolikšnega pomena. Ni bilo skoraj stvari, da se ne bi tamkajšnji domačini obrnili vprava nanj za svet, kako naj jo uredi. Mož ima mnogo življenjskih izkušenj, ki si jih ni bil pridobil samo doma na Notranjskem, ampak tudi v tujini, kamor ga je svoječasno po sili razmer vodila njegova življenjska pot.

Vnelo se je udeleževal na primer pri hranilnici in posojilnici v svojem domačem kraju ter pri tem delu dal na razpologo svoje bogate skušnje za dobrot svojih rojakov, zlasti pa si je neutrudljivo prizadeval, da bi zboljšal gospodarski položaj svoje občine. Koliko se je bilo in koliko sklepov sprejetih na njih vprava na njegovo pobudo. Kolikokrat je moral tudi v Ljubljano posredovati za to ali ono stvar in po navadi mu je to posredovanje tudi uspelo. Pri vsjih gospodih je bil oni gospodarske uslove ne nešteto izposloval, kar si je bil namenil. Bil je pravi narodni delavec, ki ni nikoli gledal na svoje lastne koristi. Nikoli tudi ni zahteval plačila za to, ali vsaj sejinne, čeprav je za koristi drugih, t. j. za splošne občinske koristi žrtvoval mnogo časa in doiskrat tudi denarja, svojega težko prigranega denarja. Sejinne in povračilo svojih stroškov je odklanjal z utemeljitvijo, da bo potem občina preveč obremenjena, če se bo za takšne stvari razmehalati denar.

Vse se je obratilo v njegovi domači vasi nanj, ker so mu vsi ne samo posesti zaupali, ampak so tudi dobro vedeli, da bo to ali ono, za kar so ga prosili, že le komu, prav gotovo uspelo njemu. Za vse si je vzel časa, za vsakogar je imel dober nasvet, za vsakogar čuteče srce.

V veliki meri je razno njegova zasluga, da se je občina, kjer je doma ta nesebični slovenski pošteni, ta resnični — čeprav ljubljanski gospodi nepoznani — slovenski narodnjak, pa četudi je samo kmet, gospodarsko tako močno dvignila in opomogla.

A čast so se hudo spremenili in z njimi se je temeljito spremenilo tudi vse življenje na našem Notranjskem. Mož, ki je toliko storil in žrtvoval za našega notranjskega človeka, da bi mu vsaj nekoliko olajšal njegovo trdno življenje, je moral bežati, češ da je »narodni izdajalec«. Komunistične barabe — med njimi so bili tudi ljudje, ki jim je ta »izdajalec« nekot, ko so bili v stiski, mnogo pomagal — so mu razdejale dom in skoraj povsem uničile z njegovim znojem napojeno kmetijo. Tudi njega samega so s številnimi drugimi zajeli in bi ga bili brez dvoma tudi ubili — spet iz same »hvaležnosti«, da jim je bil nekot izkazal toliko uslug — če ne bi bil pravčasno usel iz njihovih okraevljenih krempljev.

Danes živi v Ljubljani, a vselej, kadar govorim z njim, dobim vtis, da mož še daleč ni obupal in da, navzlic temu da je toliko prestal in za svoje delo žel toliko nevaležnosti, gleda z vedrim obrazom v bodočnost, zakaj trdno je prepričan, da mora biti vsaka hudobija prej ali slej mahačevana. Greni pa mu njegove ure begunskega življenja dejstvo, da pri vseh svojih zaslugah in uslugah, ki jih je bil svoječasno storil za povzdigo malega notranjskega človeka, — človeka, ki je vsaj pomagal držati pokonci tudi prenekateri ljubljanski denarni zavod —, ne more čudaj, ko je mož sam v največji stiski kot begunec, dobiti pri denarnih zavodih, ki so svoječasno mnogo imeli od tega moža, niti 100 (sto) lir posojila, čeprav bi se vsak njegov upnik pač lahko zavedal, da posojeni denar ne bo izgubljen, saj za povračilo vendar jamči če niti drugega vsaj begunčeva zemlja tam na Notranjskem, zemlja, ki je komunistične tolpe ne morejo odnesti a seboj!

Za vse svoje nesebično in požrtvovalno delo bi ta mož vendarle zaslužil vsaj nekaj več hvaležnosti, če žo srca ne, se vam ne zdaj, gospod urednik? Beguhec.

Vodilni slovenski strokovnjak za razna socialna in socialnogospodarska vprašanja gosp. Filip Uratnik, tajnik Pokrajinske delavske zveze v Ljubljani, je v »Kmetijskih tovichah« št. 4 napisal članek »K pripravam za obnovitev naših porušeni kmečkih vasi.« Članek je po svoji stvarnosti in pametnih predlogih tako važen, da ga mora brati čim širši krog Slovencev. Zato ga v naslednjem vsega ponatiskujemo.

Obseg škode

V tem članku izhajam iz predpostavke, da bi bilo treba zgraditi v Ljubljanski pokrajini povsem na novo okrog 100 vasi in naselij s prebilstvo 4000 kmečkimi hišami in 6000 gospodarskimi poslopiji. Te vasi leže po večini v strnjem hribovitih pasu, ki se razprostira od Iga pri Ljubljani do Metlike ob Kolpi.

Ta predpostavka približno ustreza številu porušeni vasi in zgradb, kakor ga je ugotovil Tehnični osek Pokrajinske uprave po stanju v septembru leta 1943. Je pa toliko predaljšana, kolikor številčno gradivo tehnične oddelka ne odgovarja povsem točno na važno vprašanje: Koliko poškodovanih stavb je tako porušeni, da bi se dale spravili v uporabno stanje z večjimi ali manjšimi popravili? Zlasti pa to številčno gradivo ne daje dovolj zanesljive opore za ocenitev obsega potrebnih popravil.

Na drugi strani pa se v članku ne oziram na to, da se je nadaljevalo rušilno delo tudi po septembru 1943 in da še danes ni zaključeno.

Prav tako se ne oziram na škodo, ki je bila storjena javnim zgradbam, industrijskim in prometnim napravam ter hišam po mestih.

Najsi je po vsem tem v uvodu navedena predpostavka le izmišljaja, ki se resnici bolj ali manj približuje, bo vendar zelo koristno, ako jo imamo za zdaj za dano dejstvo in ako pregledamo, kakšen bi moral biti ob tej predpostavki obseg obnovitvenih del.

Potreben gradbeni material

Gradbenega materiala bomo potrebovali tem več, čim udobneje bomo zidali. Tu so mišljenja lahko zelo različna. Tako posnemam iz knjige Ottona Völkesa (Das Grundrisswerk), da gradijo v Nemčiji kmečke domačije tudi v tako skromnem obsegu, da merijo prostori za stanovanje le 60 m², prostori za hleve pa prav toliko. Vem, da so vzemali v povprečju naš porušeni kmečki domovi večje prostornine. V decembrski številki »Kmetovalca« je bil v zvezi z obnovitvijo naših vasi priobčen floris za idealno kmečko stanovanjsko hišo, ki meri 170 m² zazidane ploskve. Pred sabo imam od strokovne strani izdelan načrt za solidno izdelano kmečko hišo, ki bi merila 125 m² zazidane ploskve in 940 m³ zazidanega prostora. Ker je ležal ta tretji načrt na sredi med obema skrajnostima in ker je bil opremljen s podrobno izdelanim preračunom, koliko materiala in delovne sile bi bilo za tako zgradbo treba, sem ga vzel za podlago približnega preračuna o količinah gradbenega materiala in delovne sile, ki bi bile potrebne za obnovitvena dela uvodoma navedenega obsega. Pri tem sem prišel do tehle številke: Za gradnjo novih 4000 hiš projekiranega obsega bi bilo treba:

Vagonov po 10 ton	Vozil po 1,5 ton	
kamna lomljena	30.000	200.000
gramoza, peska, mivke	120.000	900.000
živega apna	4.000	27.000
cementa	9.200	87.000
zidakov (126 milij. kosov)	32.000	212.000
strešne opeke (16 milij. kosov)	4.000	27.000
gradbenega lesa — tesanega ali žaganega	8.900	59.000
ostalega materiala	5.000	33.000
skupno	213.100	1.545.000

Za gospodarske zgradbe nisem imel na razpologo načrta in analiz. Približno pa menda smemo predpostavljati, da bi bilo treba za 6000 gospodarskih poslopij isto količino gradbenega materiala kakor za 4000 hiš. Zato bi bilo treba gornje količine potrebnih še podvojiti.

Prevozne težave

Vzporedimo s podatki o potrebnih količinah gradbenega materiala dejstvo, da je bilo v vsej Ljubljanski pokrajini pred vojno okrog 15 tisoč konj, ki so mogli izvršiti na leto težko več kakor poldrug milijon dvovrečnih dni. Ze iz tega je razvidno, kako važno bo, da se organizirajo obnovitvena dela tako, da se omeji prevažanje materiala do skrajnih mej možnosti.

Kamen, gramoz in zidno opeko bo treba vzeti iz ruševin starih poslopij. Kolikor bo treba kamen na novo lomiti — ta potreba bo vsaj za proizvodnjo živega apna obstojala — ga bo treba lomiti čim bliže gradbenih mest.

O možnosti dobave materiala

Drugo vprašanje, ki se vsiljuje ob zgornjih številkah, je tole: V kakšnem odnosu so zgoraj ugotovljene količine gradbenega materiala do dobavnih možnosti naše gradbene industrije? Tu je treba odgovoriti predhodno na drugo vprašanje: V kolikem času naj bi se obnovitev po načrtu izvršila?

Pripominjamo, da so načrti, ki predvidevajo obnavljanja v predolgih razdobjih, vsaj za nekatera obnovitvena dela nestvarni. Kdor hoče kmetovati, mora imeti takoj streho za sebo, za živino, za pridelke. To streho je treba zagotoviti čimprej, najkasneje pa v enem letu. Ostala obnavljanja se lahko dalje zavlečejo.

V kak položaj bi prišla naša gradbena industrija, ako bi morala ustrešiti zahtevi, da dobavi ves navedeni gradbeni material v enem letu?

Glede kamna, gramoza in peska smo že rekli, da je dobava nekaj potrebnih množin iz bolj oddaljenih kamolomov v enem letu ali tudi v nekaj letih s sredstvi, s katerimi moremo danes računati, že zaradi prevoznih ovir nemogoča. S prevozom bodo v vsakem primeru velike težave. Zato je treba izbrati v načelu material iz starih zgradb.

Nekaj na novo lomljenega kamna bo kljub temu povsod treba že zaradi zganja živega apna, kar se bo vršilo, kakor mislijo strokovnjaki, v primitivnih apnenicah na licu mesta. Ker bo po vojni delovne sile hudo primanjkovalo, je treba že pravočasno misliti na to, da se oskrbijo ti, po krajih potrebe načrtno razporejeni novi kamolomi z vsjo potrebno tehnično opremo, ki bo dovoljevala uporabo električne energije in drugih modernih pripomočkov, ki nadomeščajo telesno energijo. Tako bi bilo vprašanje racionalne dobave živega apna v glavnem rešeno. Glede tega sem dobil na vpogled izvršno sestavljeno študijo našega priznanega strokovnjaka na tem področju gospoda Birolla. Ta študija bi lahko služila za vzorec, kako naj bi sodelovale same zainteresirane gospodarske stroke pri reševanju obnovitvenega problema. Gospod Birolla misli, da bi se mogle organizirati v kratkem času na licu mesta primitivne apnenice, ki bi mogle dobaviti potrebne količine živega apna. Glavni surovini za te apnenice bi bili kamen lomljenec in drva. Tako bi se v računih materialnih potrebščin razčlenila potrebnina živo apno v glavni prvini: kamen in drva.

Glede cementa naj velja merilo, da je znašala proizvodnja cementarne Trboveljske premogokopne družbe L. 1936 — 6000 desetonskih vagonov. Za to proizvodnjo je bilo treba okrog 8000 desetonskih vagonov cementa in 120 enakih vagonov gline. Cementarna je zaposlovala 12 uradnikov, 120 delavcev v cementarni, 70 delavcev v kamolomu. Za obnovitvena dela potrebna količina cementa se da s sprememnitvijo gradbenih načrtov zelo znižati.

Glede opeke je treba imeti pred očmi, da se je moglo proizvesti pred vojno letno:

zidakov strešne opeke v milijonih kosov	v Ljublj. pokrajini	5
v Sloveniji	55	27

Iz tega se vidi, da bodo z dobavo opeke za obnovitvena dela velike težave. Brez velikega povečanja kapaciteta opekarn bi se dala izvesti obnovitev porušeni naselij le v teku dolge dobe. Vsi taki načrti pa niso stvarni, ker — kot že poudarjeno — ni moči kmetovati in biti brez strehe za ljudi in živino.

To je nov razlog, ki govori za to, da bo treba obnavljati s starim materialom. Verjetno bo to najteže pri strešni opeki, za katere zadostno proizvodnjo je treba pripraviti najracionalnejše načrte. Zidaki se bodo dali nadomestiti deloma s starim materialom. Kjer je na razpologo ilovica, a ne dovolj uporabnih zidakov, bo treba misliti vsaj začasno na gradnjo tako imenovanih butanih hiš, kakor jih poznajo pri nas na Ptujskem polju, ali na druge podobne provizorije. Take zidove bo kasneje vedno lahko nadomestiti z zidovi iz opeke.

Pri obnavljanju bo treba velikih količin lesa. Poleg 200.000 ton ali 400.000 plm³ rezanega in tesanega lesa bomo potrebovali velike količine drv za apnenice. Naša lesna proizvodnja je tako velika, da teh količin ne bo nemogoče dobaviti. Saj so predelale žage v Sloveniji leta 1937 54.700 plm³ lesa v konjunktornih letih 1929 in 1930 pa še znatno več. Polna kapaciteta žag znaša blizu 2 milijona plm³ lesa. Bodo pa tudi z dobavo lesa težave. Naš les smo vedno izvažali. Po vojni ga bodo zahtevala izvozna tržišča s podvojeno intenzivnostjo.

To povpraševanje bi dvignilo ceno lesa v fantastične višine, ako bi nabavljali les na svobodnem tržišču in ne rekvirirali, kakor bo to nujno potrebno. Treba je poleg tega računati, da se gozdovi ne smejo čez mero upoštovati. Vse to ustvarja nešteto problemov, v katere se v okviru te razprave ne moremo podrobneje spuščati.

Ako bi se določila smernica, da je vsak gozdni posestnik dolžan oddati za obnovo 2% zaloge tehničnega lesa po predpisani ceni, bi bila dobava lesa za obnovitvene namene najbrž zagotovljena.

Ta razmišljanja pa ne bi bila popolna, ako se ne bi dotaknili tudi za obnovo najvažnejšega proizvodnega sredstva: to je

Človeška delovna sila.

Zato sem stavil gradbenemu strokovnjaku vprašanje: Koliko delavcev bi potrebovali, da bi mogli zgraditi po Vašem načrtu 4000 hiš v enem letu? On mi je odgovoril: Potrebujem pri neposrednih gradbenih delih 11.052 delavcev, in to: 880 polirjev, 2800 zidarjev, 5000 pomožnih stavbnih delavcev, 1640 tesarjev, 128 krovcev, 800 mizarjev, 92 steklarjev, 480 pleskarjev in slikarjev, 76 kleparjev ter 286 pečarjev.

Vprašal sem dalje: Ali bi zgradba gospodarskih poslopij to število podvojila? On je odgovoril: To bi moral ugotoviti z analizo. Predpostavite pa, da bo treba za to morda nekaj manj pleskarjev, slikarjev, mizarjev, a da v glavnem gornje številke podvojite.

Dopolnil sem zgornjo številko še s številkami delavstva, ki bi bilo potrebno za izdelavo gradbenega materiala, da bi 50.000 delavcev v enem letu komaj izvršilo dela posvajenega obsega.

S to potrebo delovne sile sem primerjal, da je bilo v Ljubljanski pokrajini zaposlenih pred vojno v industriji in obrti le 32.000 delavcev. Zlasti hudo

bo pomanjkanje obrtnih pomočnikov, zlasti zidarjev. Ko sem ugotovil, da bo te posebno težko dobiti, sem vprašal strokovnjaka: Ali bi si upali graditi zidove tudi s stavbnimi delavci, nestrokovnjaki? On je odgovoril na to: Za to je potrebno vsaj enoletno izučevanje.

Kakšni so

praktični zaključki,

ki jih izvajam iz analiz, kakor sem jih zgoraj orisal?

Obnova naših porušeni vasi je velika naloga, ki bo imela ogromne posledice za vse panoge našega gospodarskega, a tudi socialnega življenja. Saj zadeva koristi kmeta, delavca, obrtnika in industrija in zanima skoro vse panoge javne uprave. Zato ni čudno, da se bavi pri nas s temi problemi mnogo privatnikov in mnogo oddelkov javne uprave. Prva potreba, ki se pri tem postavlja, je, da bi se poverilo vodstvo s tem zvezanih pripravljalnih del eni ustanovi ali enemu javnemu pooblaščenca, da bi se uvedla v to delo načrtnost in da bi se naporji vsilosmerili.

Druga misel je tale: treba je osvoboditi kot najvidilnejšo smernico za obnovitvena dela to, da je treba uporabljati do skrajnih mej možnosti vse, kar je od ruševin še ostalo. Popravila naj imajo v glavnem prednost pred novimi gradnjami. Pri novih gradnjah je treba ločiti delo, ki mora biti takoj izvršeno, od dela, ki se lahko postopoma dopolnjuje. Kjer koli bo dobila javna uprava dostop do ruševin, naj začnejo poslani strokovnjaki na licu mesta izdelovati načrte za popravila po splošni smernici, ki zavestno odklanja previsoko letete načrte in polaga glavni poudarek na to, da pride ona osmina kmečkega prebivalstva te pokrajine, ki je danes brez strehe, čimprej vsaj do strehe nad glavo.

Tem preučevanjem na terenu morajo slediti analize o potrebi stavbnega gra-

diva in človeške delovne sile, ki bo vsekakor nižja, kakor sledi iz zgornjih fiktivnih predpostavk, toda še vedno zelo visoka. S takim pripravljavnim delom lahko takoj pričnemo. Vse zainteresirane gospodarske stroke se lahko že danes pripravljajo na ogromno konjunkturo, ki bo zanje po dobi rušenja sledila. Konkretno je mogoče izdelati že sedaj načrte, kje in kako naj se zagotovijo potrebščine, ki se bodo brez dvoma potrebovale, kakor apno, strešna opeka, les, okna, vrata in drugo.

Dobro izdelani načrti, za katerih izdelovanje je danes čas, bodo omogočili kasneje hitro delo.

Posebej naj obrnemo pažno na socialne perspektive, ki se dajo predvidevati zaradi tega razvoja.

Glavni socialni pojav bodočih let bo pomanjkanje delavcev. Potrebno bo, da se uvrstijo v tvorno delo tudi mnoga delovne sile, ki so se trošile doslej v preveliki meri z zaposlitvami v gospodinjstvu, s predolgotrajnim izučevanjem, da se pri lužjih delih znova zaposlijo osebe, ki so zaradi ostarelosti že upokojene, a so še vedno sposobne za delo.

Le tako bo mogoče obnoviti v razmeroma kratkem času razdejana te vojne. Razdejana so tako obsežna, da je veliko vprašanje, koliko bodo po tej vojni mogle priskočiti na pomoč nepoškodovane pokrajine poškodovanim.

Ta dolžnost bo brez dvoma obstojala in bo tudi obnovitvene naloge te pokrajine olajšala. V članku pa je namenoma nisem jemal v poštev, ker je škoda po vsem svetu tako ogromna, da bi se kaj lahko napisala za obnovo večine evropskih dežel analiza, ki ne bi bila nič razveseljivejša od naše. Zato je povsem negotovo, v kaki meri bomo pri obnovitvenih prizadevanjih mogli računati na pomoč od zunaj.

J. E. Polák: Gospa Višnjegorska

(Zgodba iz starih dni)

12.

In jezdiča k Mariji, gospa je dan za dnem, darove je dajala ubožnim vsem ljudem. A ko nekot se vrne še skoro v pozni mrak, stopinja ji obstane, zastane ji korak; pred gradom stal je vitez, ki je bil ves prašan. Kaj bi ne bil — saj jezdil je dolgo noč in dan!

»Ti Ostrovhar? — Sam si? — Povej, kje je moj mož? — Povej mi vso resnico, da me pomirilo boš! To de mu Friderika, a Jošt odgovori: »Vse, vse ti bom povedal, le v grad odpelji me! A ko sta v grad dospela, in sedla vsak na stol, de Ostrovhar nežno: »Težka te čaka bol!... »Bol? — vpraša Friderika. »Povej mi, kakšna bol? — In vstala je vsa blede, prišla se za stol. »Poslušaj, Friderika, nikar ne obupuj, nikar za svojim možem preveč mi ne žaluj!... Tako de Ostrovhar, a ona: »O moj Bog! — Pa vendar pa ni v boju moj ljubljani soprog? — Obmolne... Plasnó gleda, kaj Jošt ji bo zdaj del... On pa je k nji pristopil in jo mehko objel. »O Friderika, čuj me, moža ne bo nazaj; najbrže Bog mogočni, poklical ga je v raj! — Ko izpod neba strela zdes: ki gospo, tako je ta novica uplivala na njo. Korak ji opoteče in zgrudi se na tla, na tleh je obležala, kot mrtva bi bila... Priskoči Ostrovhar in dvigne jo na stol, a Friderika lepo objame huda bol. — Pokliče Ostrovhar, pritečejo žene, a vse so onemele, ko v sobo so prile.

»Prinesite mi kisa, platnenih otrčad! Dekleta, urno, urno, prinesite brisače — Dekleta odhitijo, da vse mu prineso, kar potrebuje vitez, da prebudi gospo... Jošt pa je dvignil ženi poveseno glavo, moči v tej lepi glavi nobene ni bilo. Pritečejo dekleta in kis mu prineso, ž njim močijo ji glavo, otirajo telo... Ko dvignila gospa je utrujeno glavo, pogledala navzgor na čudno je takó, da ženske bi zbežale, da njega ni bilo, ki del ji je prav nežno: »Gospa, vse dobro bole — »Pa kaj se je zgodilo? — Čemu me močite? — »Gospa, le kar brez straha se nam izotite! de vitez Ostrovhar in dvigne ji glavo. »Kajneida, Friderika, sedaj je bolje bo? — »Pa kaj se je zgodilo? — Moj Bog! Moj Bog! Vse vam!... Zaman so bile prošnje in upati ne emem, da se kedaj še vrne moj ljubljani soprog!... Zakaj si me zapustil, moj Bog, moj dobri Bog? Po sobi zdaj razli se je molk tako težak, da je še Jošt bil v strahu, čeprav je bil junak... Gospa pa molk pretrga in de hito tako: »O dobri Jošt, povej mi, kako je vse bilo! — »O Friderika moja, pomiri se najprej! — Ne, ne! Niš odlašaj! Takof mi vse povej! Povedal Ostrovhar ji dolgo je povest, a prav vse tako je, da lajšal je bolest... Ko Friderika lepi povedal je prav vse, obliše so jo solze debele in grenke. Gospa se onesvesti in ko mrlič molči, Jošt dvigne jo na roke, ž njo v spalnico hiti... Gospo je del na postelji in sam ob njej bedi vso noč, dokler se jutro spet novo ne rodi. Ko se je prebudila gospa iz težkih sanj, že sonce je sijalo in bil je velih dan... Bil dan je lep za druge, a zanj je strašán, ker s solzami in vzdih bil ves jil je pretkan; jokala je, jokala, ko joče le otrok, nihče je ne pomiri, če čas ne in pa Bog...

O smrti Višnjegores je pevec pesmi pel, a pesmi teh le eden je bil srčno vesel. Ta eden je bil Smlečan; zakaj pozabil ni, da radi Višnjegores sin v renem grobu spí... Ko pesmi je poslušal, je vmes mrmral tako: »Le čakajte, prokletstvo bo drugo še prišlo! — Na glas se zasmejal je, ko bi obnoredi, in kadar pesmi čul je, bil dan je zanj vesel...

Tretji letnik »Slovenčeva knjižnice« se bliža koncu in vi morda še nimate zadnjih lepih knjig

Ivan Matičič:
Fant s Kresinja
Dušan Radič:
Vas
Henry Bordeaux:
Rodbina Roquevillardov

Kupite jih, da izpopolnite svojo družinsko knjižnico. Ali že kaj mislite na to, da bi postali naročnik četrtega letnika, ki ima v programu svetovno znana dela. Zlepa ne boste našli take priložnosti, da bi si mogli za mal denar misliti tako bogato knjižnico.

M. M. A. F. F. I.

Sijaj in žaton

KLEOPATRE

12

DOSEDANJA VSEBINA:

Zaradi notranjih homatij je rimska vojska vkorakala v Egipt in postavila izgnanega kralja Ptolomeja XIII. na oblast. Rimljani so Egiptu pustili skoraj neokrajeno samostojnost. Zmede pa so se ponovile, čim je kralj umrl in je na njegov prestol stopil sinček z imenom Ptolomej XIV., čigar žena, torej kraljica, je bila starjša sestra Kleopatrate. Med njo in tremi regenti, ki so vladali v imenu kralja, je prišlo do spora zaradi izvajanja oblasti. Prav tedaj sta se v rimski državljanski vojni udarila Cezar in Pompejus. Podlegel je Pompejus in pribežal v Egipt prosit pomoči. Egipt je bil za nevtiralnost, zlasti da se je Kleopatrat trudila, da se v dvomilijevski vojni ne bi postavila na nobeno stran. Prav tako so mislili tudi regenti in so zato dali pribeglega Pompeja umoriti.

Takoj nato je v Aleksandriji s svojo vojsko prisel Cezar in si nadel naloge, urediti egiptovske notranje razmere. Zavzel se je za Kleopatrat, toda regenti so mu s pomočjo egiptovske vojske nakano preprečili in izzvali upor. Cezar je po mnogih preobratih vstaje zabil in izročil vso oblast Kleopatrinu, kajti njen mož, bratec, je med bojnim spopadom umrl.

L. 46. pr. Kristom je Kleopatrat prišla v Rim pokazati sina Cezarionu očetu Cezarju. Sprva je Rimljane očarala, pozneje pa jih je s svojim prenepetim vedenjem odbila od sebe. Tik preden je bil Cezar od zarotnikov ubit, je odšla zopet nazaj v Egipt.

Nova državljanska vojna med pristajši Cezarja in pristajši Pompeja je Kleopatrat zopet spravila v zadrego. Odbila je pomoč Pompejancem, dala pa jo je Cezarijancem, ki sta jih vodila Antonius in Octavius. Odplula je s svojo mornarico na pomoč, toda zaradi viharja je opustila nadaljnjo pot in se vrnila domov. Medtem so Cezarijanci sami zmagali in Antonius je Kleopatrat poklical v Tarsus na odgovor, zakaj ni dala zahtevane pomoči.

Kleopatrat je huda zadelo, ko je od Dellijske čule, da je zmagovalec pri Filipih povabil na zagovor. Vendar je naredila sila nedolžen obraz in odvrnila, da je prepričana, da je storila vse, kar je bilo v njenih močeh, da bi izpolnila zavezniško dolžnost in tudi dolžnost, zvirajočo iz hvalečnosti do Cezarja. Kakšen jačji dokaz za svojo ustrežljivost naj bi se dala ženat Mar ni dovolj jasno dokazan s tem, da je sama odšla na krov vojne ladje in sama pobitela zavezniško v pomoč? Je mar njena krivda, ako so razbesele nebesne sile onemogočile nadaljnjo vojsko?

Dellius je uprta očel se kraljici zagotavljal, da se ne podala v nobeno nevarnost, ako bo osebno odšla v Tarsus.

S tvojo lepoto, tvojo umnost in s temi čarji boš našega generala hitreje pogabila kakor kateri koli odposlanec. Tudi Junoni se je posrečilo, da je s svojimi čarji Jupitrovo jezo spremenila v ljubizenje...

S tem je zadel na vladarico, šibko točko. Morebiti je bila, se preden jo je bil začel Dellius pregovarjati, sama pri sebi sklenila, da bo šla v Tarsus, vendar je bilo, kakor vsem lepim ženam, tudi njej všeč, da so drugi zahrepeneli po njej. Antonius je postal nestrepen in je povabil ponoviti. Tedaj mu je dala Kleopatrat sporočiti, da bo prišla. Odpotovala je v Cilicijo.

Neposnemljivo življenja.

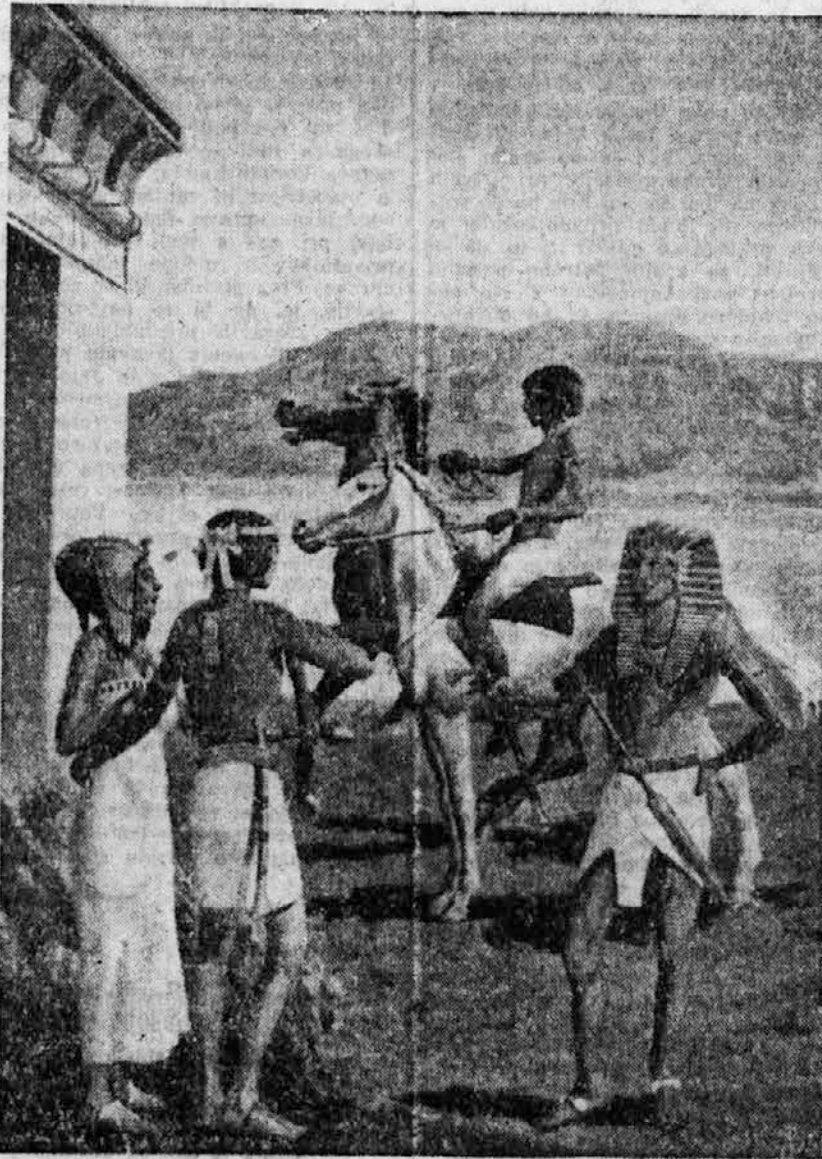
Tarsus, glavno mesto azijske pokrajine Cilicija, je ležal nekaj milj v notranjosti, vendar je bil po reki Kydnos zvezan s morjem. V usju so se zadržale Kleopatrine ladje.

Antonius je v mestu ravno predsedoval zborovanju pokrajinskih poslancev, ko se je nenadoma razširila novica, da se na reki pojavilo čudo: Sama boginja Venera je na bajni, od zlata in srebra bleščoč se ladji, zavozila po reki Kydnos. Prišla je, da bi obiskala »hojzanskega« Antonija. Mnogi so drje na obrežje in zljale od začudenja ob pogledu na prizor, ki se je odigral pred njihovimi očmi.

Zgodovinar Pintarh takole popisuje ta prizor:

»Kraljica se je po reki pripeljala na galeriji z zlatim kljunom in skriptalnimi jadrki, ki jih je veter pregibal. Srebrna vesla so se sukala po taku nenavadno ljubke godbe ceter, pisčalj in drugih glasbil. Kleopatrat je sedela na majem prestolu pod baldahnom, ki je bil vezen iz zlata. Zdelo se je, da je prava boginja Venera, kakor je upodabljajo slikarji in kiparji. Na obeh straneh so s pihlčami mahali deklet, zali kakor bogovi ljubezni. Krog nje so posedale mlade deklice, ki so bile kakor lepoticke in morske deklice, ter so s svojo lepoto in svojimi miki dajale še večji poudarek kraljicini lepoti. Dragi brhka dekleta so bila pri krmlilu in na vrveh. Sladkoben zadah je za ladjo vel čez oba bregova, koder so se trle množice in pomagale veslačem s tem, da so vlekle za pričevalne vrvje. In vedno več ljudstva je drvelo iz mesta, da bi videlo čudovit prihod boginje, ki je prišla obklati »Dionizaa«. V resnici so prebivalci Efeza pozdravili Anunja kot novo vataloga Dioniza, in to je bilo najbolj laskavo, kar so mogli rimskemu zmagovalcu vzdeti anatolski Azajci, ki so posebno vneto častili boga vinske trte, vina in veselja.

Kleopatrat je vse uredila tako, da bi naredila na Antonija vtis, in to so ji je tudi posrečilo. Komaj jo je bil diktator Vzhoda zagledal, jo je takoj povabil na večerjo. Kraljica je odvrnila, da bi se pokobila rada odsvaja šele jutri, pač pa ga danes prosti, da se sam potruditi kaj nje. Antonius je privolil in odšel na krov baje ladje. Sprejel je bil e stajenje in razkošje, kakor ga še ni videl. Pod svilenimi, z zlatom vezenimi šetori je bila miza pregrnjena nadvse razkošno. Viseči kristalni svečniki so s svojimi neštevil-

Znameniti faraon Ka-mose se je vrnil domov z zmagovitega pohoda proti Hiksom in si tu v družbi svojega brata ustanovitelja 18. egiptovske kraljeve rodbine, ter matere vdove Teti-Serj ogledoval nove konje kraljevskega hleva. Ka-mose je odnesel lepo zmago nad nevarnimi Hiksi, ker je v bitki prvi uporabil konjske vprege in bojne vozove, s katerimi je v presenečenih sovražnikovih vrstah napravil nepopisno zmedo. Novi način vojskovanja je tako spretno pretehtal, da je veljal za enega najmočnejših egiptovskih vojskovodij, ki je bil dolga leta strah in trepet vseh nasprotnikov, tako da za njegove vlade niso upali Egipta nadlegovati.

nimi plamenčki risali loka, kroge, rozete in girlande iz luči. Namizno posodje je bilo dragoceno. Kleopatrat je stopila pred avtojeza gosta v blesku in aljaju svojih najlepših draguljev.

Antonius je kar ostelpe in onemel. Bil je premagan. Vzlele temu je izbral primerno priliko in namizni na očitke, ki jih je pogreval v svojem srcu in o katerih misli z njo govoriti se ob drugi priložnosti. Z mehkim glasom in mirnim pogledom mu je odvrnila, da se tedaj, ko bo vendar enkrat izvedel, kako se je vse skupaj zgodilo, ne bo nič več upal prihajati na dan niti s najmanjšimi očitki, temveč se ji bo nasprotno še celo zahvaljeval. In da bi izrabila vilo, ki ga je očino naredila nani, mu je tedaj takoj začela pripovedovati, da je tri legije, ki so bile dane njej na razpolago, poslala Dolabelu nazaj; da se je dvakrat, ko je vanje šli Cassius, branila pridružit se njegovim stranki; da je sama pobitela na pomoč Cezarijancem, ki so bili na Jonskem morju ogroženi, čeprav je vedela, da bi ji Pompejeva sinova in admiral Statius Marcus, ako bi zmagali, kruto plačali ta njen dokaz zvestobe. Zal je neurje prepričilo nadaljnjo vojnjo in jo tako prizadevalo, da je zbolela. Ko pa je po okrevanju in po popravilu poskodb, ki jih je utrpela mornarica, ravno namerjala vsotič odpluti, je dobila sporočilo, da je že prepozno, kajti zavezniški so medtem zmagali. Sicer je pa že poročilo samo, da je egiptovska mornarica izplula, zadostovalo, da je Statius Marcus ostal privezan na grške vode, nakar so mogli Cezarijanci neovirano svoje čete prepeljati čez morje.

Spretna kraljica dokazila in mirno, samozavesten glas, s katerim je govorila, bi verjetno preverili vsakega sodnika in zato se ne smemo čuditi, ako Antonius ta večer na tej čudoviti pojedini, ko ga je prevzemala dehteča vonjava te ženske, ni smatral za dolžnost nič drugega, kakor da je veroval njenim besedam. Sicer pa vladarico opravičevanje ni bilo namemeljeno. Kar je navedla, je bilo deloma resnica, deloma pa verjetno. Odpust legij, odpor proti temu, da bi Cassius prisločil na pomoč, izplute egiptovske mornarice, zaskrbljenost Cassia spriče te novice in tudi pripoved o viharju: vse to je odgovarjalo resnici. Le to je kraljica prebrisano zamolčala, da je prve ukrepe storila zgolj iz želje, da bi ostala nevtiralna in da je pretiravala nevarnosti viharja in svoje bolezn, ki je bila nedvomno le navadna morská bolezen. Vsekakor se ji je zagovor docela posrečil.

Dan pozneje je kraljica in njeno spremstvo Antonius povabil na kosilo v stan glavnega poveljstva, koder se je tudi opravičil, da ji lahko postreže le s akopo vojske kuhinjo. Kleopatrat je dobrovoljno sprejela poklon, ki je spremljal to opravičilo. Tokrat se je vedla vedro in preprosto, iz nje pa je žarela mladost in razumnost. Rimske častnike in azijske goste je očaral genijlivi zvok njenega glasu in njena ognjevita zgovornost. Ta laredna žena je znala s vsakomer govoriti v njegovem jeziku brez tolmača. Seveda ni niti sedaj niti pozneje padla nobena beseda več o izstanku pomožne mornarice. Odvce je postala tudi razglasitev opravičene ransodbe, kajti sodniki so se spremerili v prilivovalec.

Zgodilo se je, kar je določila usoda: Antonius je zaplaval v vrtimec blazne zaljubljenosti. Baskoška galeria, ki se je posiba-

teto Antonijo, ki ga je varala z Dolabelom. Zavrgel jo je, toda prišel je iz dežja pod kap, kajti Fulvia, njegova tretja žena, je bila pravi zločec. Veseljaška, častihlepna, ljubosumna in nestanovitna, ki mu je iz življenja naredila pravcati pekel. Njen prvi mož je bil Clodius, znani hujskač in nespravilni nasprotnik Cicerona. Po njegovi smrti je vzela Kurlona, ki je bil ena najdramatičnejših postav rimske družbe. Ko je odvedla v drugo, se je zaljubila v neukrotljivega Antonija, katerega je s svojo besnostjo, svojo ljubosumnostjo in zlobnostjo včasih razpallila do besa, drugič ga je pa spet obvladala. Ciceero si jo je izbral za tarčo svoje sarkastične zbadljivke, in ker je bila masčevalna, je svojega tretjega moža neprestano hujskala proti staremu republikanskemu govorniku, čeprav vsega tega sploh ni bilo treba. Ko so ta/n Antonijevi agentje v Formiji umorili Cicerona in njegovo glavo prinesli v Rim, je Fulvia stekla na Forum, se prelinila do kraja, kjer je bila izpostavljena hedna trofeja, in nasitila svojo masčevalno slast s tem, da je z iglo prebodla jezik, ki si je o njej upal govoriti toliko grdega. Ta primer pove o značaju sedanje Antonijeve žene več kakor vsaj popisi. Ni bila nobena žena, čeprav v svoji mladosti ni bila brez preprostitih čarov. Bila je pol moški, pol ženska.

Novi diktator Azije torej ni imel nobenih ljubavnih izkuscev kakor je z ženskami, ki so bile naprodaj, in z neznanimi soprogami. Sedaj ko je prišla Kleopatrat, se mu je vse dosedanje užitno veselje zadelo brez vrednosti in je utonilo v pozabo; Cutil je, da ga je Kleopatrat dvignila v svet užtkov, v svet slepečih, pa istčasno lepih draži, o katerih doslej zmagovalec pri Philipih sploh še sanjal ni.

Ko je Kleopatrat spet odrinila na morje, da bi se vrnila v Aleksandrijo, je Antonija mučila samo ena misel: kako bi po možnosti čim prej uredil razmere v Ciliciji in Siriji in nato odhitel za svojo ljubljeno. Pri vseh njegovih odredbah, ki jih je izdal na Vzhodu, se pozna naglica, površnost in improvizacija. Pobrigal se ni niti za to, da bi ob Eufratu zgradil obrambno črto proti Perzijcem, katerih vedenje je bilo vedno nevarnejše, odkar se je bil k njim zatekel general Labienus, ki je pripadal pompejanski stranki, in jih ščuval. Da bi poravnal spor, ki je nastal v Judeji, je izročil oblast v Jeruzalem Herodu, ki je bil izmed štirih vladajočih tetrahov na manj sposoben, da bi mogel deželo pametno vladati. Namestništvo v Siriji je poveril Decidiju Saxu, ne da bi mu dal potrebna navodila in podatke. Potem je odrinil proti Egiptu. Prispej je v Aleksandrijo brez spremstva in brez slovesnosti, le kot strogi zasednik in kot kraljčin gost. Mislil ni nič drugega, kakor da bi zimski dopust preživel ob strani čudovite ženske, brez ozira na to, da je s tem postavil na kocko svojo bodočnost, svoj dober glas, polovico rimskega imperija in vse pogodbe, katere je bil sklenil s Cezarjevimi dedičem.

In kakšna so bila v resnici čustva, ki jih je Kleopatrat gojila do triumvirat? Izven dvoma je, da je Marka Antonija osvobodila iz čistih političnih razlogov. Že dolgo je sanjerala o tem, da bi Nilovo dolino spravila izpod rimske oblasti in ustanovila velik egiptovski imperij na Vzhodu. Že kot mala dekletce je do dobra spoznala in se zavedala pogubne šibkosti političnih poti svojega očeta, ki je mislil, da si bo legistični prestol mogel utrditi s spletkami, podkupovanjem in poniževalnimi kompromisi z rimsko republiko. Uvidela je, da bo Egipt zlezal v še večjo neodvisnost, ako se bo takšna politika nadaljevala, in da bodo Rimljani zadnje ostanke svobode kmalu docela odpravili.

Po drugi strani je bilo politično in vojsko nemogoče postavljati se po robu gospodarjem Sredozemskega morja. Nilsko kraljestvo ni bilo niti zadosti močno, da bi se smelo povzicati nanje, niti ni moglo odkrito prelomiti z njimi. Edini izhod je bil v tem, da se iznajde sredstvo, s katerim bi se dalo zavladati nad vladarji sveta. V noči, ko je postala Cezarjeva priateljica, je Kleopatrat s ponosnim zadovoljenjem spoznala, da je bila ta zamisel — ki bi bila nezvedljiva, fantastična in blazna za kralja — vsekakor sila resna možnost, ako bi jo začela izvajati mlada zapeljiva kraljica. Orožje žene bi se ob primernem trenutku moglo izkazati za močnejše kakor orožje legij.

Izkušnje, ki jih je doživela s Cezarjem v viharnem času aleksandrijskega upora, so Kleopatrat v tem prepričanju še utrdile. In tisti dan, ko je Cezarju rodila si-

na, je mislila, da je že blizu svojega cilja. Sila je v Rim, da bi si zagotovila uspeh in položaj endove svoje politike. Cezarjev umor je na mah utiril vse nade. Po marčnih idah je Kleopatrat videla, da je spet padla nazaj na položaj, od koder je začela, da celo še globlje, kajti medtem se je bila preveč naslonila na Cezarjevo stranko in se je za bodoče morala spriznati z omejitvami, ki so ji močno utesnile možnost političnega dela.

Kdo drug bi rajši odjenjal, kakor pa ponovno začel znova. Kleopatrat ni izgubila poguma. Trdovratno, odločno in potrpežljivo je čakala, zraven pa se ogibala sleherne napačne šahovske poteze, dokler se položaj ni spet razjasnil, da je potem začela v primernem trenutku spet od kamna do kamna graditi svojo zamudno stavbo.

Po zmagi Cezarjeve stranke pri Philipih se ji je zdelo, da je ta trenutek napočil. Videli smo, s kako mojstrsko diplomacijo je zmagovalec znala prepričati o svojem nespremenjenem mišljenju, o ravnopravnosti svoje politike in o osebni zvestobi, s katero je čuvala spomin na velikega pokojnika.

Toda zmagovalec sta bila dva. Na koga naj se nasloni? Na Oktavija ali na Antonija? Prvi je bil zanjo neznan veličina. Vedela je le, da je bil še zelo mlad. Okoliščina, ki utegne nekoli dovoljevati nade na uspeh. Vedela je pa tudi, da je hladan, neuvideven, samopašen in preračunljiv: to je prednost spet izpodnasalo.

Drugi je bil zrel mož, ki je bil življenjsko in vojaško izkušen, a je bil muhast in poln človeških slabosti. Toda nekaj ga je vzlele temu delalo primernejšega za njene cilje kakor Oktavija: bil je ognjevita narava, ki se je dala navdušiti, zraven pa vroče čudi, Junaska duša, ki je bila zmerom pripravljena vse zaigrati na eno karto, na pol otroška, na pol barbarska v svoji globini, pa masčevalna in velikodušna obenem. Zato je bil po vsem videzu mnogo sprejemljivejši za veliko ljubizen kakor oni drugi. In potem: njega je tudi že dobro poznala. Kot poveljnik Cezarjeve konjenice jo je že v Rimu nekoč opazoval z očitim zanimanjem in s pogledi, v katerih je mogla bistrogleda ženska z nesporno trdnostjo zbrati moževno notranjost. Polastiti se srca in glave tratega generala je bilo nedvomno neskončno laže, kakor pa priboriti si trajen vpliv na nepoznanega mladenčca, napram kateremu je imela tudi sicer pomisleke, kajti ta Cezarjev poslušalec, ki se je zadnji hip pojavil na pozornici, je pred nosom uničil njenemu Cezarionu vse zakonite krvne pravice do imena, položaja in dediščine.

Spoznam, ki sta ga med seboj sklenila zmagovalca pri Philipih, je Kleopatrat rešil vsega nadaljnjeje oklevanja. Čim je Antoniju pripadla vrhovna oblast nad Vzhodom, se ji ni bilo več treba ubadati z vprašanjem, koga naj si izbere. Usoda je bila odločila in njena pot v Tarsus je bil poskus, da bi igro, katero je bila brez uspeha začela s Julijem, nadaljevala in do uspešnega konca privedla z Antonijem. Ako se je Cezar, ki je bil genialnejši in ostroumnejši kakor njegov konjenički general, pustil popolnoma zaplesti v to mehko mrežo, kako bi se potem moglo njegovemu hrabrenju, pa preprostemu, neotesanemu, strastnemu in uživanju željnemu in zavoljo tega za zapeljivanje dostopnejšemu nasledniku posrečiti, da bi v to mrežo ne zapadel?

Načln, kako je znala Kleopatrat svoj prihod v Tarsus prikazati kot napoved rajskega uživanja, nam je priča, da je točno zadelo šibko točko osvajačca, katerega je namerjala podjarmiti. Že nek dan si je morala reči, da ji je podjarmljenje šlo skoraj prelanko in prehitro od rok.

Pretilla pa je neka druga nevarnost: predčasná nasličenost triumvirat. In prav tu se je Pliskačeva hčerka izkazala kot prava prebrisana ženska, kakor jo je bil pogruntati tudi Cezar. Imela je čudovit dar prilagoditve in preračunavanja uživanja ter prepravičnosti, nad vsem pa bistro pamet. Odslej je znala spretno igrati svojo vlogo in se je pred Antonijem pojavljala zmerom v drugi vlogi. Enkrat ponosna in milostna boginja, drugič kraljica in ljubavnica, potem duhovita velika dama in udu-na ljubimka, razposajenka in političarka, čarovnika Kirke in dobričajoča se mladenka, dražestna ženčcina in svetovalka, vampir in ljubetna žena — vselej se je znala po potrebi okoliščin pretvarjati tako spretno, da je Antonija za vse življenje priklenila nase.

(Dalje prihodnje.)

V egiptovski mizarski delavnici pripravljajo krato. Kako spretni mojstri so bili, dokazujejo še danes limentno ohranjeni leseni predmeti, ki so jih obdelovali skoraj na isti način kakor naši mojstri mizarji, čeprav so tedaj imeli naveda precej bolj preprosto orodje. Egipt je nudil malo lesa, in še ta je bil po večini mehak. Pač pa so marljivo vnašali trše ciprese in cedre iz Libanona ter ebonit iz Sudana. Krata je bila strogolast, podogovrat zobji iz dabelih, a pečencem ugaženih desk, ki so jih zbili s lesenimi klinji in prepeljili s posebno tekočino. Krato so naposled okrasili z versko pomenljivimi podobami iz pisanega mavca. Na levi strani krste je bilo naslikano veliko oko, da bi mirič lahko vsak dan gledal sončni vzhod.

SREBRO - BELI NARAVNI ZAKLAD

S svojo dolgotrajno in sijajno »kariero« je srebro dostikrat močno vplivalo na usodo ljudi in celih narodov. Bilo je često tudi vzrok krvavih vojn med narodi, kadar si je ta ali oni hotel na vsak način, tudi za ceno številnih človeških življenj prisvojiti kak pomembnejši rudnik srebra.

Zgodovinska čaša iz stoletja zadnje večerje. Arabci so jo našli v bližini starega Antioha. Na njej vidimo prizore iz Kristuovega življenja. O nekaterih podobah domnevajo, da predstavljajo Jezusove učence. Posoda je približno 20 cm visoka in predstavlja dragoceno zgodovinsko relikvijo.

Srebro je človek sprva uporabljal le za kovanje denarja, pozneje pa, ko je civilizacija bolj napredovala, so začeli srebro, ki je dobivalo vedno večjo in stalno veljavo, uporabljati tudi v najraznovrstnejše druge namene. Danes delajo iz srebra najrazličnejše stvari, od denarja pa do predmetov, ki jih uporabljajo v filmski industriji.

Ze nad 2000 let je srebro že eno izmed dragocenih plačilnih sredstev. Povsod, kamor si je le utrla pot trgovina, zlasti pa v vzhodnem svetu, ima človek tako rekoč na vsakem koraku priliko slišati besede, ki pomenijo srebrni denar: króna, rupija (v Indiji), ana, piaster, pezos, jen itd. Vpravi pri orientalcih ima srebrni denar še prav posebno veljavo, pa naj bodo srebrni novci stari ali pa najnovejši. Glavno je, da so srebrni. Zanje dobiš pri orientalcu vse. Na Daljnem vzhodu je srebrni denar v vsakdanji rabi, medtem ko drugod po svetu uporabljajo v trgovskem prometu po navadi papirnati denar, predvsem zato,

Pdo bi skoval takle majhen vrč Posodica je iz najmanjšega srebrnega novca in njegova velikost se da zlahka spoznati, če jo primerjamo s nohti na človeški roki.

ker je z njim mogoče lažje ravnati. Zgodovina ve povedati, da je bil prvi rudnik srebra nekje v bližini Sredozemskega morja. Potem je tudi znano, da so že starodavni Grki imeli srebrni rudnik, in sicer v Lauriu, jugozahodno od Aten. Kako velik je bil in kako globoko so bili v njem izkopani rovi, nam pove dejstvo, da so Grki v dobi 600 do 300 let pred Kr. izkopali v tem rudniku do 300 ton srebra na leto. Od te dobe pa do leta 1861 je bil lavrijski

Indijanec si izdeluje dragocen nakit iz mehkega mehliškega srebra. S preprostim kladivcem in malkovalom izdeluje ogrlice, uhanec, prstane in nešteto drugih nakitov. Učila ga je narava, ki mu je tudi dala razne umetniške vzorce

rudnik opuščen. Ko so v novejših časih začeli z obnovitvenimi deli ter pri tem iskali starodavne rudniške rove na tem kraju, niso našli le jaškov in predorov, podprtih s koli, temveč tudi krampom podobno orodje, s katerim so nekdanji Grki pred več ko 2000 leti kopali srebro.

Okoli leta 500 pred Kr. so bili dohodki od tega rudnika skoro ves atenski proračun. Ksenofon in Aristotel pišeta o pomenu tega rudnika. Tudi Strabo piše v dobi okoli leta 300 pred Kr., kako so hkrati z opustitvijo tega rudnika nsahnili tudi viri državnih dohodkov.

Leta 1556 je izšla knjiga, v kateri so tudi slike, ki prikazujejo, kako so v starodavnih časih kopali srebro in kako so ga v vrečah iz živilskih kož prenašali psi na svojih hrbtih.

V starem in srednjem veku so kopali srebro na več krajih v Evropi. Prvi nemški srebrni rudnik je iz dobe okoli leta 1160. Srebrno rudo so tedaj odkrili ob cesti, ki drži čez pogorje Harz. V saksonskem rudniku v St. Georgu so rudarji našli 20 ton težek kos takšne rude. Saksonski vojvoda je v proslavo te najdbe priredil pod zemljo pojedino, pri kateri je on 20 ton težki kos srebra služil za mizo.

Precej bogat rudnik srebra so odkrili v 16. stoletju v Joahimski dolini na Češkem. Kovance iz te kovine so sprva imenovali »joahimsthalerje«, po-

Ko je Mehika postala republika, se je proizvodnja podvojila in celo potrojila. Baron von Humboldt jo je imenoval »zakladnico sveta«.

Več ko dve stoletji je bila Mehika največji vir srebra na svetu. Leta 1932 je spravila iz rudnikov skoraj polovico celotne svetovne proizvodnje srebra. Znana je zgodba mehikanskega veljaka iz Alamosa, ki je svoji hčeri za poroko obložil spalnico s srebrnimi ploščicami in pot do kapelece tlakoval s to dragoceno bledikasto kovino. V Mehiki poznajo dogodbo neke španske vdove, ki je bila lastnica znamenitega rudnika Dona Maria. Na štiridesetih mlahah je natočila okoli 4 tone zlata in srebra ter se odpravila proti obali, da bi se vkrcala na ladjo in ostalo življenje prebila v Španiji. Prav skrivnostno je izginila in z njo vred veliko bogastvo.

Grčki okrog Pachuca so podobni čebelnemu sator, toliko so rili po njih srebra željni Španci od leta 1534 naprej. Tu najdemo znana rudnika Real del Monte, ki tekmuje z največjim srebrnim rudnikom na svetu, s Santo Gertrudis. Nekoč je tu živel gonjač Pedro Torrores, ki je toliko obogatil, da je španskemu kralju poklonil več bojnih ladij in zato dobil poseben plemiški naslov.

Pozneje so londonski denarni mogotci kupili ta največji rudnik in poslali stotine družin tjakaj na delo. O njem so se razširile bajne pravljice, ki so se pa pozneje razblinile. Govorice so

Skupina južnoameriških lam s dragocenim srebrnim tovorom iz andskih rudnikov. Domačinu je lama potrpežljiva mula in krava hkratu ter mu pomaga nositi hrano iz bolivijskega rudnika v Potosiju do četlinice

zneje pa so to besedo skrajšali in rekli takšnim kovancem kar »thaler«, iz česar je pozneje nastala beseda »dolar« in »dolarc«.

Srebro so kmalu kopali na več krajih od angleškega otoka Man do Sredozemskega morja. Preden so Romani prišli na današnje angleško otočje, so tamkajšnji domačini že kopali srebro. Od vseh rudnikov v starem rimljanskem svetu pa so bili najbogatejši tisti v Španiji. Strabo omenja, da so Rimljani imeli v svojih srebrnih rudnikih zaposlenih 40.000 ljudi in rimski narod je imel 25.000 drahem dnevnih dohodkov. Čudoviti srebrni zakladi v zahodnem svetu so presegali najbolj divje sanje, ko so Španci odkrili bogastvo, ki je bilo skrito v gorah Novega sveta.

V zgodovini je znana dogodba, kako je Cortez s 400 možmi, 15 konji in 7 topovi osvojil bogato in visoko omikano kraljestvo Montezuma.

Še danes se čudimo umetnosti Astekov v izdelavi zlata in srebra, kar je najbolj vidno v njihovih dajtavah Cortezu. Ti umetniki so izdelovali srebrne ribice z gibljivimi luskami, drobne živalice in lepo zrezljane plazilce, srebrne čleme, ščite in oklepe, nadalje ogromne pladnje iz suhega zlata in srebra. Ves ta zaklad pa je bil prav malenkosten v primeru s tem, kar so Španci sami izkopali, ko so osvojili kraljestvo in poslali na tisoče ljudstva, ki je moralo delati in umirati v suženjstvu teh rudnikov.

Španija je gospodarila nad Mehiko 300 let, in sicer od 1521 do 1821. Ves ta čas se je nepretrgan tok srebra stekal v Španijo. Ena sama velika gnota, ki so jo našli v Sonori, je tehtala okrog 1300 kg!

poželjivost ljudi tako razvnelo, da je prvotna cena 100 funtov za delnico poskočila na 16.000 funtov. Srebra je bilo in ni ga bilo. Tedaj je namreč bil rudnik ves zanemarjen in njegovi rovi pod vodo. Ko so gelnice spet izgubile svojo veliko veljavo, so vodo izčrpali, lastniki pa so našli v njem srebrnega zaklada več ko 100 milijonov funtov.

Kakor v Mehiki, tako so tudi v Peruju, Kolumbiji, Boliviji in v drugih latinskih ameriških deželah z vso strastjo iskali za belim bogastvom. Zapisano je, da je neki Indijanec lovil divje koze po indskih rižah ter nekje za oporo zagrabil za grm. Izpulil je pri tem nekaj korenin in tu se mu je prikazalo srebro. Tako so našli velik zaklad v Potosiju. Španci so v novih letih našli na toliko srebra, da so ladje druga za drugo vozile v Evropo samo srebro. Poslej je po tej poti izteklo toliko srebra, da bi ga človek komaj mogel z navadnimi številkami oceniti. Čeprav pa je tok upadel in se bo v nekem času docela ustavil, daje Južna Amerika vsemu svetu okoli 9 odstotkov srebra sleherno leto.

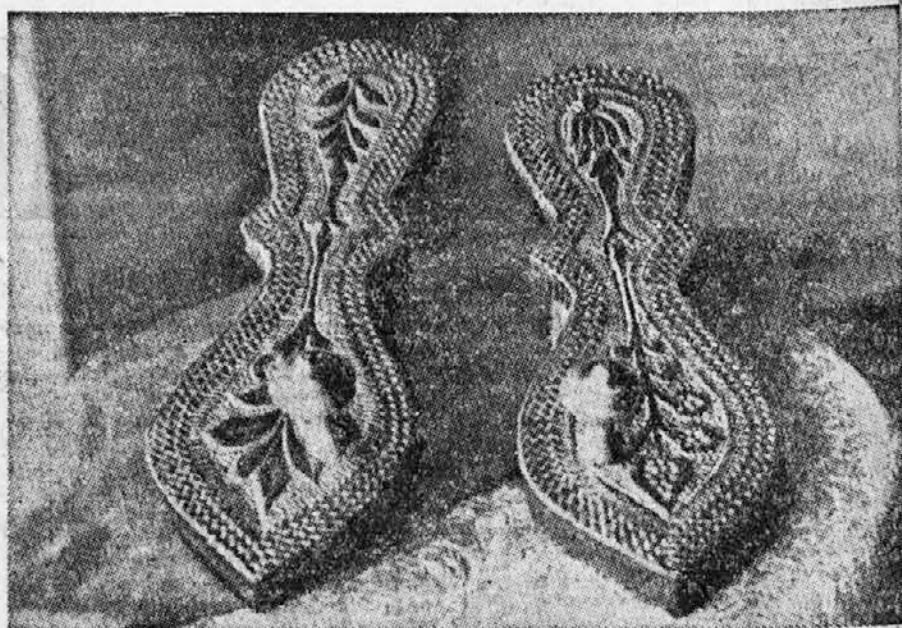
Kakor v Mehiki tako so tudi v Peruju stari mojstri pripravljali imenitne izdelke iz srebra in zlata, ki so ga našli v famošnih rudnikih. O Inkih je znano, da so uredili cele vrtove, na katerih so imeli umetna drevesa in rastline iz dragocenih kovin. Cvetje in sadovi so bili iz zlata, ostalo iz srebra.

Danes spravljajo na ladje »surovo« srebro v palicah, pred mnogimi leti pa je Evropa dobivala iz Južne Amerike srebro v obliki spojine z živim srebrom. Velike kepe te spojine so zavijali v sveže kravje kože, in tak zavoj so imenovali »seronc«. Koža je zaradi vročine seveda začela prav kmalu močno smrdeti. Pred stoletjem so zločince v Južni Ameriki kaznovali na isti način: zavili so jih kar v surove kravje kože. Ko se je koža posušila in skrčila, je žrtve polagoma zadušila.

Odkar je Kolumb odkril Ameriko, so izkopali štirinajstkrat več srebra, kakor je zlata po vsem svetu. V številkah izraženo bi ta teža znesla okrog pol milijona ton. To bogastvo bi bilo dovolj izdatno, da bi z njim tlakovali precej široko cesto čez vso ameriško celino.

Dokler ni nova Nemčija našla najbolj zdravo in človeško načelo, da je delo samo prava vrednota, je srebro imelo v svetovni trgovini svojo posebno izmenjalno veljavo, ki je nihala iz dneva v dan ter določevala cene življenjskim potrebščinam po vsem svetu. Ko je na primer cena srebra 1819 silno narasla, je prišlo tudi na Daljnem vzhodu do cele prekulje na denarnem trgu. Nasprotno pa je leta 1932 srebro močno padlo, in to je imelo hude posledice v cenah na vzhodu. Za to nestalno vrednotenje srebra je posebno občutljiv Daljni vzhod, ki je pač kupal vse uvožene izdelke s srebrom.

Kot denar ima srebro za seboj prav pisano zgodovino. Ze sveto pismo ga

Cokilice iz čistega srebra, ki jih je nosila dvanaestletna nevesta zanzibarskega sultana. Prav za prav sta to le srebrni stopalci, ki nosita spredaj dve močni srebrni goblet. Nevesta jih je nosila tako, da je s palcem in prvim prstom oklenila goblec

omenja, ko govori o šeklih. To niso bili novci, marveč koščki srebra določene teže. Take kepice poznajo in rabijo še danes na Kitajskem. Pozneje pa so jim začeli vtiskovati številke ali znake, s katerimi so označevali pravo težo.

»Kolikor vemo,« pravi Herodot (tega je zdaj 2.400 let!), »so bili Lidijci prvi, ki so kovali srebrni drohiče.«

Rimljani so rabili srebrne novce nekaj stoletij pred krščansko dobo. Ko so Judje Jezusa skušali, ali je treba plačati davek Cezarju ali Bogu, ter ga hoteli zvabiti v past, so mu pokazali tak rimski novce.

Kako važni so bili srebrni novci za novo zgodovino, ko je bilo treba odkriti marsikatero skrivnost davnine, bo vsakomur jasno, če pomisli, da je ravno kovani denar dal odgovor na nešteto vprašanj, ki bi jih sicer ne bilo mogoče rešiti. Na novih so našli upodobljene bogove, imena velikih vojščakov in kraljev, nešteto letnic in druge važne podatke. Odkrili so nam tudi podrobnosti iz verstva in pojmovanja trgovine, saj so zgodovinarji laže sklepali po upodobljenih levjih in bikovih glavah, po vtisnjenem rastlinju in drugih okrasih, kaj je bilo starim sveto in drago. Našli so celo novce, ki so pradede spominjali na večji zgodovinski dogodek. Ko je Aleksander I. odnesel zmago pri bizantskih srebrnih rudnikih 480 pred Kr., je dal kovati posebne srebrne novce, v katerih je bila vtisnjena podoba oboroženega vojščaka z dvema sulicama.

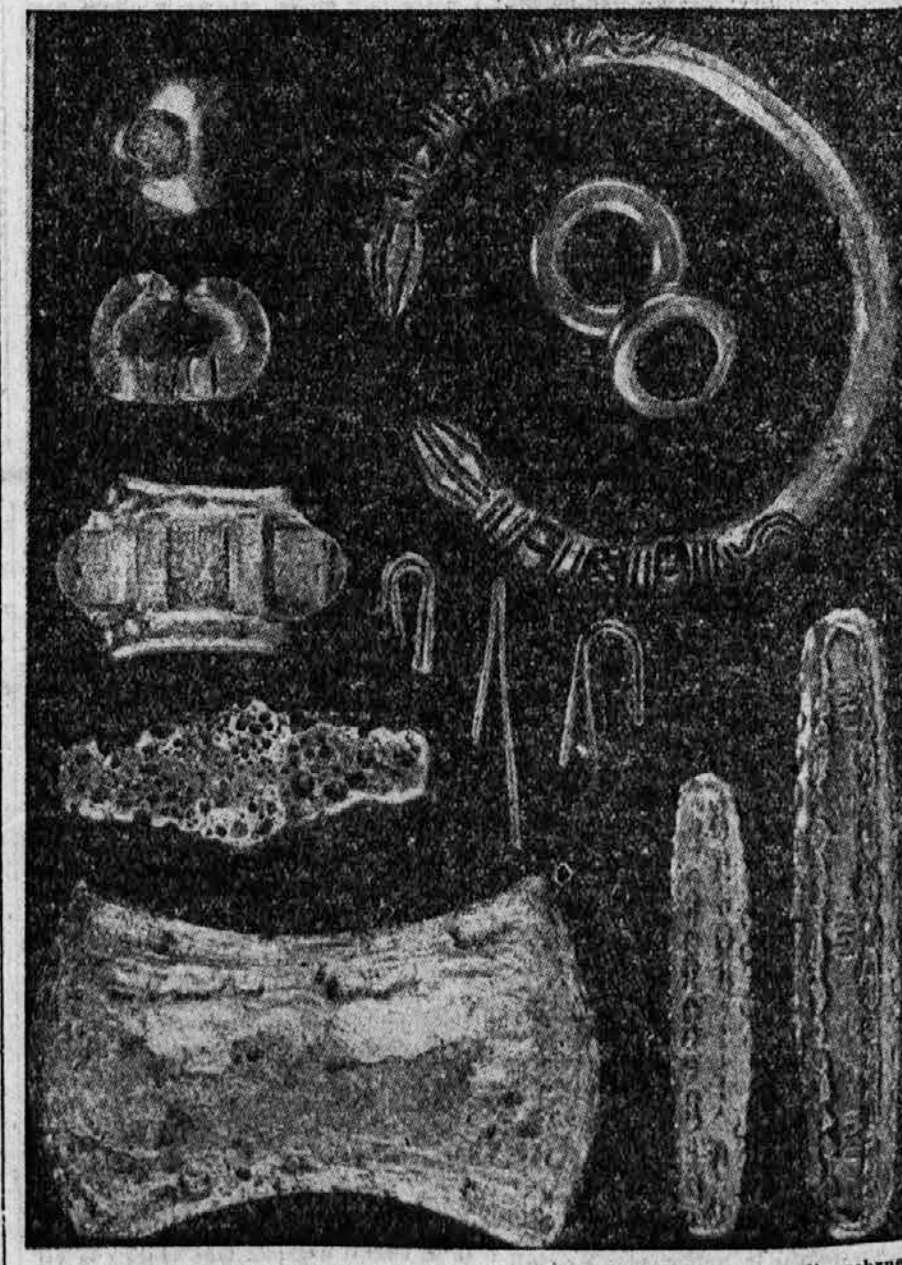
Nekateri srebrni izdelki so v zvezi s stariimi šegami in verstvi. Tako si Malajci izdelujejo posebno srebrno kupico, v katero polagajo znane opojne lističe »betelac«, ki jih tod žvečijo, ter jih pošljejo dekletom, ki jih hočejo izbrati za žene. Če je izvoljenka zadovoljna, vzame kupico in poje nekaj lističev ter kupico spet vrne. Malajci imajo tudi posebne srebrne škatle, ki jih rabijo pri obratih, ko prvič strižejo dečke, ali ko jim predro ušesni mečiji za uhanec. To škatlo fantek skrbno spravi do svoje poroke. Tedaj denejo vanjo tudi koder nevestinih las. Škatlico nato pokopljeta poročenca na skrivnem kraju pod kako banano, v dobri veri, da jima bo to prineslo trajno srečo v njunem zakonu. Omeniti moramo nekaj strok, ki bi brez srebra resda skoraj ne mogli izhajati. Tako je na primer fotografija nuj-

no vezana na rabo srebra. Mnogo dragocene kovine porabijo tudi v filmski industriji. Silno dragoceno pa je srebro posebno v zdravilstvu. V vojni in miru uporabljajo zdravniki srebro, da krpajo z njim polomljene ude. S srebrno nitko šivajo rane, s srebrno žico povezujejo polomljene kosti in s srebrnimi ploščicami pokrijejo odprtine v lobanji. Iz francosko-pruske vojne poznamo nemškega generala, o katerem pravi zgodovina, da je bil »mož železne volje s srebrnimi rebri«.

Takole pokrivalo iz srebra si je izdelal abesinski imenitnik.

Srebro je izborna tvarina za kirurško orodje, za cevke in igle, ki jih vbadajo v človeško telo. Ne pozabimo, koliko srebra porabi zobar. Važna je tudi posebna srebrenova spojina, znana kot »erobron nitrat«, s katerim izžgo bradavice in rane strupenih žuželk. Potem je srebro še neprecenljivo kot dodatek v spoju z mnogimi drugimi kovinami, katerim daje željeno trdoto, stalnost in nezitrohljivost. Kamor se ozreš, vedno našleš na starega znanca. Pogled v hladilnike, v turbine, v avtomobile, v rentgenske žarnice, v ure, v orglje, v hranilnike za jedi, v pivovarne, v pralnice: ni ga kraja, kjer ga ne bi našel.

Srebro v raznih oblikah kot denar. Tu najdes orientalske prstane, v sredi srebrno trnke iz Indije in Perzije, spodaj levo vidiš spot kitajski denar, na desni pa novce iz francoske Indokine